

Biskupská konferencia Španielska

PRAVDA O LÁSKE ČLOVEKA

Základné pohľady na manželskú lásku, rodovú ideológiu a legislatívu ohľadom rodiny

Úvod

1. Druhý vatikánsky koncil, od začiatku ktorého 11. októbra tohto roku * uplynie päťdesiat rokov, venoval osobitnú pozornosť manželstvu a rodine (1) a všetkým pripomenul, že „v rozličných životných stavoch a povolaniach jestvuje vždy len jediná svätosť, ktorú žijú tí, ktorí sa nechajú viesť Božím Duchom“ (2). Okrem toho si pripomínáme tridsiate výročie od chvíle, čo pápež Ján Pavol II. po zasadaní Biskupskej synody o poslaní rodiny slávnostne promulgoval apoštolskú exhortáciu Familiaris consortio (1981). Ako španielski biskupi sme sa rozhodli nasledovať usmernenia tejto magny charty rodinnej pastorácie a následne sme publikovali dokumenty Rodina, svätýňa života a nádej pre dnešnú spoločnosť (2001) a Direktórium pre pastoráciu rodín v Španielsku (2003). V nich sme chceli aplikovať v našich diecézách učenie a pastoračné inštrukcie pápeža o manželstve a rodine.

2. Španielska biskupská konferencia upriamuje pozornosť na nové okolnosti, v ktorých sa dnešný rodinný život nachádza a rozvíja. Rovnako poukazuje na to, že v španielskom zákonodarstve sa nachádzajú predpoklady, ktoré devalvujú manželstvo, zapríčiňujú, že rodina nie je chránená, a vedú ku kultúre, ktorú by sme bez eufemizmov mohli nazvať „kultúrou smrti“. Biskupská konferencia chce hlavne zviditeľniť sociálne dôsledky takto zameranej kultúry, vychádzajúcej z tzv. sexuálnej revolúcie a ovplyvnenej rodovou ideológiou (gender ideology), ktorá sa po právnej stránke prezentuje ako „nové práva“ človeka a propaguje sa prostredníctvom vzdelávania v školskom systéme.

* Edičná poznámka: dokument bol vydaný v apríli 2012.

3. Zaiste možno konštatovať, že v uplynulej dobe sme nepozorovali veľa dôvodov na nádej. Ak si však všimneme iné skutočnosti, nájdeme v rôznych oblastiach spoločnosti aj pozitívne ocenenie hodnoty života a rodiny (3). Pribúdajú svedectvá o oddanosti a svätosti mnohých manželstiev a všeobecne sa v tomto období krízy - a to zo strany celej spoločnosti - priznáva rodine veľmi podstatná úloha, keďže zabezpečuje starostlivosť o viaceré osoby. Okrem toho môžeme v poslednom čase vyzdvihnúť mnohé prejavy v prospech života: konajú sa Dni rodiny; pribúda čoraz viac prípadov výhrady vo svedomí zo strany profesionálnych zdravotníkov, ktorí odmietajú vykonávať potraty; vznikajú rôzne sociálne siete pre občanov na obhajobu práva na materstvo a pod. Dôvodom pre nádej sú aj reakcie mnohých rodičov na zákon ohľadne „občianskej výchovy“. Odvolali sa proti nemu na súd, čím naplnili jedno zo svojich základných práv, ktoré im ako rodičom pomáha vo výchove ich detí. Musíme uznať, že nárast právneho povedomia veľmi prispel k rozšíreniu hnutí a združení zameraných na podporu života a rodiny.

4. Tieto svetlé momenty nám však nespú brániť vidieť mraky, ktoré sa rozširujú nad našou spoločnosťou. Potratové praktiky, rozpady manželstiev, vykorisťovanie slabých a chudobných - najmä detí a žien -, antikoncepcia a sterilizácie, predmanželské sexuálne vzťahy, degradácia medziludských vzťahov, prostitúcia, násilie v oblasti domáceho spolunažívania, závislosť od pornografie, drog, alkoholu, automatov, internetu a pod. To

všetko narástlo do tej miery, že pravdepodobne nebudeme preháňať, keď povieme, že naša spoločnosť je chorá. Navyše, čím viac sa tieto negatívne fenomény vzťahujú a šíria, tým väčšími sa množia aj niektoré ideologické programy či kultúrne návrhy napríklad ohľadne subjektivistického absolutizácie slobody. Takto chápaná sloboda - ak je oddelená od pravdy - v konečnom dôsledku považuje vlastné subjektívne emócie za normu všetkého dobra a mravnosti. Rovnako je zrejmé, že skutočnosti, ktoré spomíname, podporuje aj dnešná zbierka zákonov, ktorá zahmlieva reálnu povahu manželstva, a dokonca prestala chrániť aj takú základnú hodnotu, akou je novonarodený život (4).

5. Zoči-voči týmto novým spoločenským okolnostiam chceme španielskym katolíkom i všetkým ostatným, najmä však rodičom a pedagógom znovu ponúknuť základné princípy týkajúce sa sexuálnej identity ľudskej osoby: manželskú lásku vlastnú manželstvu a antropologické základy rodiny. Rovnako nás ženie túžba prispieť k rozvoju našej spoločnosti. Práve od autenticity, s akou sa v rámci rodiny prežíva pravda o láske, závisí v konečnom dôsledku dobro ľudí, ktorí sú zapojení do budovania spoločnosti.

1. Pravda o láske, ohlasovanie nádeje

a) Božia láska, prvotný prameň každej ľudskej lásky

6. „Boh je láska a kto ostáva v láske, ostáva v Bohu a Boh ostáva v ňom“ (1 Jn 4, 16). Tieto slová z Prvého Jánovho listu úplne jasne vyjadrujú jadro kresťanskej viery (5). Boh si vyvolil kráľovskú cestu lásky, aby sa zjavil človekovi. Láska má v sebe svetlo a dáva nám schopnosť vidieť realitu novým spôsobom.

7. Pôvod lásky, jej skrytý prameň, sa nachádza v tajomstve Boha. Správy o stvorení jasne svedčia o tom, že všetko, čo jestvuje, je plodom Božej lásky, pretože Boh túži sprostredkovať stvoreniu svoju dobrotu a dať mu účasť na svojej láske. „Boh je v absolútnom zmysle pôvodný prameň všetkého bytia; avšak tento tvorivý počiatok všetkých vecí - Logos, prvotný rozum - je zároveň milujúci s plným zánietením a pravou láskou“ (6). Skutočne jedinečným spôsobom sa to týka človeka. Spomedzi celého viditeľného stvorenia len on môže prežívať vlastný príbeh lásky s Bohom. Len on je povolaný vstúpiť do dôverného vzťahu s Bohom.

8. Láska nášho Stvoriteľa nie je neosobnou, bližšie nešpecifikovanou láskou, ale je to trojičná, interpersonálna láska, v ktorej sa Otec a Syn vzájomne milujú v Duchu. Táto prvotná láska je teda láskou spoločenstva a z nej každá láska vyviera. Takto - ako tvrdí Benedikt XVI. - „Sväté písmo ukazuje, že povolanie k láske je súčasťou autentického Božieho obrazu, ktorý chcel Stvoriteľ vtlačiť do svojho stvorenia, pozývajúc ho, aby sa mu pripodobnilo práve v miere, v akej bude otvorené pre lásku“ (7).

9. Počiatok lásky sa nenachádza v samom človeku, ale prvotným prameňom lásky je samotné tajomstvo Boha, ktorý sa zjavuje a vychádza, aby sa stretol s človekom. To je dôvod, pre ktorý človek neprestajne, so zánietením hľadá tento skrytý prameň (8).

b) Ľudská láska - odpoveď na Boží dar

10. „Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna“ (Jn 3, 16). Boží plán lásky, ktorý nám Boh dáva spoznať zo stvorenia a ktorý neustále pripomínal prostredníctvom prorokov izraelskému ľudu, sa plne zjavil a naplnil v jeho Synovi, Ježišovi Kristovi. Osoba a život nášho Pána najvyšším a definitívnym spôsobom zjavujú Božiu lásku. Boh až takto miluje človeka. A Kristov život zjavuje aj pravdu o ľudskej láske; umožňuje nám totiž spoznať

skutočnú povahu ľudskej lásky i to, akým spôsobom má človek odpovedať na dar lásky.

11. Keď svätý Pavol, zasiahnutý Kristovou láskou, píše: „Boh, ktorý povedal: ‚Nech z temnôt zažiarí svetlo‘, zažiaril aj v našich srdciach na osvietenie poznania Božej slávy v tvári Ježiša Krista” (2 Kor 4, 6), hovorí o dynamizme, ktorým prvotná láska zasahuje srdce človeka.

12. Po prvýkrát zažiaril Boh svojou láskou v našich srdciach, keď nás stvoril a v Kristovi utvoril „na svoj obraz a podobu” (porov. Gn 1, 26-27); potom vtedy, keď nás „nanovo utvoril” a pozval nás, aby sme sa zjednotili s Kristom a mali účasť na jeho živote. Zjavenie nám jasne prezrádza, že ešte prv, ako bol človek stvorený, Boh zamýšľal a túžil po jeho zjednotení s Kristom (porov. Jn 1, 14; Kol 1, 15-20; Ef 1, 3-11). Božím plánom od večnosti bolo, aby človek v Kristovi získal účasť na božskej prirodzenosti. Preto je cieľom človeka, aby sa stal Božím synom v Synovi (teda v Kristovi) prostredníctvom daru Ducha Svätého. Toto jeho zameranie alebo cieľ je pre jeho autentickú ľudskosť podstatné. V dôsledku toho božské synovstvo - nazývané biblicky „byť v Kristovi” - zjavuje najhlbšiu pravdu o ľudskom bytí a dáva nám poznať aj to, čo máme ako Boží obraz (teda ako Boží synovia) robiť. Boh nás predurčil, aby sme sa „stali podobnými obrazu jeho Syna” (Rim 8, 29), „obrazu neviditeľného Boha” (Kol 1, 15), a preto sme schopní spoznať a prežívať „Božiu lásku, ktorá je rozliata v našich srdciach skrze Ducha Svätého, ktorého sme dostali” (Rim 5, 5).

13. Otec priťahuje každého človeka a pozýva ho, aby sa stretol osobne s Kristom, a tak objavil pravdu a cestu lásky. „Boh [...] tým, že ho [človeka] z lásky povolal k životu, zároveň ho aj určil pre lásku. [...] Preto je láska hlavným a prirodzeným povolaním každého človeka” (9). Sila rozumu umožňuje človeku spoznať - aj keď len nedokonale - niečo z prirodzenosti osoby a z povahy ľudského konania. Človek je schopný prirodzeným svetlom rozumu poznať, či jeho vzťahy k blíznym sú alebo nie sú v súlade s ľudskou dôstojnosťou, či rešpektujú alebo nerešpektujú dobro druhých ľudí ako osôb, teda, či sú to autentické prejavy lásky (10). No plne preniknúť do pravdy o samotnej láske je možné len od okamihu Kristovho tajomstva, od chvíle, keď sa sám Kristus zjavil ako človek (11). Totiž tajomstvo Kristovho vtelenia a vykúpenia nám umožňuje spoznať najvyššiu dôstojnosť človeka i ľudského konania v perspektíve celého Božieho plánu (12). Kristus ako Boží obraz je tou najhlbšou pravdou o človekovi a o jeho povolaní na lásku. Len za pomoci Zjavenia dokážeme toto pochopiť „ľahko, s pevnou istotou a bez prímеси omylu.” (13)

14. V Kristovi, milovanom Otcovom Synovi, miluje Boh každého človeka ako syna vo svojom Synovi. Božia láska je prvá (porov. 1 Jn 4, 10). Je to prameň, z ktorého vyvierajú všetky podoby lásky, aj ľudská láska. Objavenie tohto božského pôvodu autentickkej ľudskej lásky vedie medziiným k pochopeniu, že rodičovská láska, ktorá sa uskutočňuje pri odovzdávaní ľudského života, má byť vyjadrením a znakom opravdivej lásky. Len takým spôsobom bude rešpektovaná Božou láskou, ktorá - ako vieme skrze vieru - priamo zasahuje pri počiatku každej ľudskej bytosti.

15. Vychádzajúc z tejto prvotnej lásky odhalíme aj to, že ľudská bytosť, stvorená skrze lásku na obraz Boha, ktorý „je láska” (1 Jn 4, 8), bola tiež stvorená, aby milovala. „[Boh] nás miluje, dáva nám vidieť a zakúšať svoju lásku a ako odpoveď na toto Božie prvenstvo môže aj v nás vytrysknúť láska” (14). Láska človeka sa v rozmere túžby rodí z onoho prvotného hnutia lásky, ktorá sa nám daruje. To nás pobáda pochopiť, že logika daru prirodzene patrí k

povahe lásky. A ak prameňom lásky nie je ľudská osoba, potom ani mierou lásky a pravdou o láske nemôže byť výlučne ľudská túžba. Tie treba predovšetkým hľadať v pôvodnom zdroji, z ktorého láska vyviera.

16. V tomto zmysle objaviť lásku, ktorá nás predchádza, lásku, ktorá je väčšia ako všetky naše túžby, lásku, ktorá je väčšia ako my sami, znamená predovšetkým uvedomiť si, že prv, než sa naučíme niekoho milovať, musíme od niekoho lásku dostať, prijať ju, zakúsiť a osvojiť si ju.

Prvotná láska, ktorá vždy predpokladá takúto konkrétnu Božiu iniciatívu, zabraňuje tomu, aby sme lásku chápali čisto voluntaristicky či emotívne.

2. Pravda o láske vpísaná do reči tela

17. Človekom stvoreným na Boží obraz je každý človek - každý člen ľudského pokolenia: muž i žena - a celý človek - teda ľudská bytosť ako celok: telo i duša. A ako taký je človek zameraný na to, aby zjavoval tento prvotný obraz v celej jeho veľkosti a dospel tak k osobnému naplneniu. (15)

a) „... na Boží obraz“ (Gn 1, 27)

18. Ľudská bytosť je Božím obrazom vo všetkých rozmeroch svojej ľudskosti. Lebo „duch a hmota nie sú v človeku dve spojené prirodzenosti, ale ich spojenie vytvára jednu jedinú prirodzenosť“ (16): je to ľudská prirodzenosť.

19. Medzi telom, dušou a životom človeka je taký úzky vzťah, že nie je možné si predstaviť ľudské telo zredukované len na organickú štruktúru, alebo ľudský život len na jeho biologický rozmer. Telo je osobou v jej viditeľnom rozmere. To vysvetľuje fakt - ako to potvrdzuje antropológia a tiež všeobecná skúsenosť -, že osoba vníma svoju telesnosť ako konštitutívny rozmer vlastného „ja“. Netreba zbytočne zdôrazňovať, že človek si uvedomuje, že k svojmu telu sa nemôže správať akoby to bolo niečo voči nemu cudzie, alebo akoby nezáležalo na tom, či sa s ním zaobchádza tak či onak. Napokon zistíme, že mať vzťah s telom značí mať vzťah s osobou: ľudské telo teda nadobúda dôstojnosť osoby. Toto zistenie je v konečnom dôsledku aj odrazom stvoriteľského aktu Boha, ktorý je vždy na počiatku existencie ľudskej osoby.

b) „... muža a ženu ich stvoril“ (Gn 1, 27)

20. Telo a duša vytvárajú jeden duchovno-telesný celok, a tým je ľudská osoba (17). Tá však musí jestvovať buď ako muž, alebo ako žena. Nemôže existovať inak. Duch sa spája s telom, ktoré je nutne mužské alebo ženské, a preto substanciálna jednota tela a ducha, čiže ľudská bytosť ako celok, je buď mužská alebo ženská. Sexuálny rozmer - čiže mužskosť alebo ženskosť - je neoddeliteľný od ľudskej osoby. Nie je to len nejaká vlastnosť. Je to spôsob bytia ľudskej osoby. Zasahuje totiž intímne jadro osoby ako takej. Samotná osoba to pociťuje a prejavuje sa prostredníctvom svojej sexuality. Anatomické črty ako objektívny výraz mužskosti či ženskosti človeka majú svoj objektívne daný, transcendentný význam: sú zviditeľnením osoby (18).

21. Človek - keďže je stvorený na Boží obraz - „je povolaný na lásku ako vtelený duch, t. j. duša spolu s telom v jednote osoby“ (19), ale aj ako ľudská osoba s odlišenou sexualitou. Práve preto, že odpoveď človeka na toto povolanie sa uskutočňuje prostredníctvom sexuálnej komunikácie, je jedným z jej esenciálnych prvkov otvorenosť pre odovzdávanie života (20).

Ludská sexualita, ako integrálna súčasť konkrétnej schopnosti milovať, ktorú Boh vpísal do ľudskej prirodzenosti muža a ženy, zahŕňa „schopnosť vyjadrovať lásku: tú lásku, ktorou sa človek osoba premieňa na dar a - prostredníctvom tohto daru - uskutočňuje samotný zmysel svojho bytia a jestvovania“ (21).

22. „Keď Boh, Jahve, hovorí, že ‚nie je dobré byť človeku samému‘ (Gn 2,18)“ - prízvukuje Ján Pavol II., komentujúc biblický text a tvrdí, že človek ‚sám osebe‘ nie je schopný naplno uskutočniť svoju podstatu. Uskutoční ju len vtedy, ak má ‚niekoho po boku‘, a najhlbšie a najúplnejšie vtedy, keď jestvuje ‚pre niekoho‘“ (22). Medzi človekom a zvieratami je ešte jeden radikálny rozdiel. Na rozdiel od zvierat sa človek cíti sám. Prekonať túto samotu dokáže len prítomnosťou iného „ja“. A týmto spôsobom, teda potvrdením druhej osoby, druhého „ja“ - „ja“ ľudskej a teda sexuálnej bytosti - človek zároveň vníma a potvrdzuje „ja“ vlastného osobného bytia, či už je mužské alebo ženské. Existenciálne postoje osobnosti potom závisia od vzťahu k vlastnému telu a tento vzťah sa následne premieta aj do vzťahu k svetu a k blíznym. Tejto vnútornej požiadavke môže preto zodpovedať iba láska dvoch ľudí, lebo „človek sa stal ‚Božím obrazom a podobou‘ nielen skrze svoju ľudskosť, ale aj skrze spoločenstvo osôb“ (23).

23. So stvorením ľudskej bytosti v dualite pohlaví sa spája - ako to ďalej text naznačuje - okrem iného aj axiologický [hodnotový] význam sexuality: muž je tu pre ženu, žena zasa pre muža, obaja rodičia pre svoje deti (24). Sexuálna odlišnosť poukazuje na vzájomnú komplementaritu, ktorej cieľom je komunikácia: citmi, prejavmi a prežívaním ľudskej lásky, otvorením sa väčšej plnosti“ (25). Hlboký zmysel ľudského života spočíva v odpovedi na toto prvotné slovo, ktoré Boh od počiatkov človekovi adresuje. Preto ak samotný sexuálny vzťah prebieha medzi dvomi osobami, potom v prípade skutočnej lásky úcta voči vzájomnému spojeniu a voči plodnosti - teda keď sa jeden druhému odovzdáva - zahŕňa vnútornú požiadavku medziludského vzťahu a sebadarovania prostredníctvom sexuality (26).

3. Manželská láska: „... ako Kristus miluje Cirkev“ (Ef 5, 25)

24. Boh použil príklad manželskej lásky, aby ukázal svoju lásku k vyvolenému ľudu. Manželstvo je vo svojej forme - tak ako panenstvo - konkrétnym vyjadrením najhlbšej pravdy o človeku, o tom, že je „Božím obrazom“ (27). No v prvom rade treba povedať, že obraz manželskej lásky muža a ženy použil Boh nato, aby ukázal svoju lásku k vyvolenému ľudu, teda k Izraelu. Na druhej strane ju výslovne zjavil v osobe Ježiša Krista, Božieho Syna, v ktorom sa Boh predstavil ako „Ženích“ tohto vyvoleného ľudu. Na to poukazuje Benedikt XVI. v súvislosti so širokou rozmanitosťou významov, ktoré bežný jazyk spája so slovom amor (láska), aby nám priblížil povahu a vlastnosti skutočnej lásky. „V tomto množstve významov“ - píše pápež - „však láska medzi mužom a ženou, v ktorej sa telo a duša nerozlučne spájajú a pred ľudským bytím sa otvára prísľub akéhosi neodolateľného šťastia, vyniká ako archetyp lásky par excellence, a v porovnaní s ňou už na prvý pohľad blednú všetky ostatné formy lásky“ (28). Tento archetyp teda naznačuje vlastnosti, ktoré definujú pravdu o ľudskej láske v rôznych podobách, v akých sa môže a má prejavovať.

a) „Jedno telo“ (Gn 2, 24)

25. Manželská láska je „záväznou“ láskou. Vo všetkých svojich prejavoch sa rodí a vzmáha z reality, ktorá ju presahuje a ktorá zároveň dáva zmysel životu oboch manželov. Je jedinečná

a má znaky, ktoré ju odlišujú od ostatných foriem lásky. Druhý vatikánsky koncil a encyklika *Humanae vitae* ju opisujú prívlastkami „plne ľudská“, „totálna“, „verná a výlučná“ či „plodná“ (29). Autenticita tejto lásky sa nutne spája s rešpektovaním dôstojnosti osoby a významu jej sexuálnej komunikácie. Ako naznačujú slová Benedikta XVI., ktoré sme citovali, sú svetlom, ktoré má podobne ako zrkadlo odrážať viacero podôb lásky.

26. Manželstvom sa ustanovuje medzi mužom a ženou zväzok alebo manželské spoločenstvo, vďaka ktorému „už nie sú dvaja, ale jedno telo“ (Mt 19, 6; porov. Gn 2, 24). Tak muž i žena zostávajú každý plne individuálnou osobou, no spolu tvoria „duálnu jednotu“, ako sexuálne odlišné a vzájomne sa dopĺňajúce bytosti. Zväzok, ktorý takto vzniká, nepredstavuje len viditeľné puto, ale aj puto morálne, sociálne či právne. Toto puto je také bohaté a obsiahle, že si od oboch strán vyžaduje „rozhodnutie samotných manželov spolu žiť celý životný údel, totiž, čo majú a čím sú“ (30). Manželstvo teda nemožno zredukovať len na jednoduchý vzťah spoluzitia či kohabitácie. Jednota v „tele“ odkazuje na celkový rozmer mužskosti a ženskosti na rôznych úrovniach, kde sa vzájomne dopĺňajú: na úrovni tela, charakteru, srdca, poznania, vôle i duše (31). Táto jednota znamená opustiť jeden spôsob života, aby vznikol iný „životný stav“.

- Spoločenstvo života a lásky

27. Lebo ak „byť len jedno telo“ znamená „jednotu dvoch“ ako ovocie skutočného darovania seba samého, potom sa táto realita existenciálne utvára ako spoločenstvo života a lásky (32). Je to požiadavka, ktorá „vyviera zo samotného bytia a znamená pre človeka dynamický a existenciálny rozvoj“ (33). Manželia si „dlhujú“ lásku, pretože manželstvom obaja začali byť jeden pre druhého skutočnou súčasťou jeho samého (34). Táto „logika odovzdanosti“ vlastná manželskému zväzku nutne potvrdzuje, že manželstvo má byť vďaka svojmu vnútornému dynamizmu spoločenstvom života a lásky; len tak sa môže aj uskutočniť v pravde (35).

28. Manželskú lásku treba chápať ako prísľub, ako vzájomný záväzok manželov usilovať sa o budovanie spoločného života. „Pán povoláva mnohých ľudí“ - hovorí Benedikt XVI., pričom chápe manželstvo ako kresťanské povolanie - „do manželstva, v ktorom sa z muža a ženy stáva jedno telo (porov. Gn 2, 24) a tak uskutočňujú hlboký život spoločenstva. Je to žiarivý a zároveň náročný cieľ. Plán ozajstnej lásky, ktorá sa obnovuje a prehľbuje každý deň - pričom obaja spoločne zdieľajú radosti i ťažkosti. Je to plán, ktorý sa vyznačuje úplným odovzdaním sa človeka. Preto poznať krásu a dobro manželstva znamená uvedomiť si, že vznešenosti a veľkosti manželskej lásky zodpovedá jedine vernosť a nerozlučnosť, a tiež otvorenosť voči božskému daru života“ (36).

- Vlastnosti manželskej lásky

29. Je zřejmé, že manželská láska musí byť v prvom rade plne humánnou a totálnou láskou. Musí zasiahnuť osoby oboch manželov - ako manželov - na všetkých rovinách: citov i vôle, tela i ducha a podobne, a definitívne zapojiť všetky tieto roviny do správnej hierarchie. Musí ísť o osobu zamierajúcu sa „na druhú [osobu] citom rodiacim sa z vôle“ (37). Kto miluje, nemôže sa správať k milovanej osobe indiferentne, akoby mu boli všetci ľudia rovnako milí a nahraditeľní. Manželská láska je láskou oddanou a hoci neprestáva byť erotickou láskou, ľudská túžba sa prostredníctvom nej zamiera na vytváranie ľudského spoločenstva. Láska, ktorá by vylučovala sexualitu alebo ju považovala len za nástroj slasti, by nebola manželskou

láskou (38). Manželia sa „medzi sebou so všetkým veľkodušne delia, nepripúšťajú nespravodlivé výnimky a nesledujú sebecké výhody. Kto opravdivo miluje svojho partnera, zaiste ho nemiluje len kvôli tomu, čo od neho dostáva, ale ho miluje kvôli nemu samému; a robí to rád, aby ho darovaním seba obohatil“ (39).

30. Práve z tohto dôvodu musí byť manželská láska verná a výlučná. Ak má byť láska manželov totálna a definitívna, pretože vychádza od jednej osoby k druhej a prijíma druhú osobu v jej celistvosti, musí byť bezpodmienečne verná. Jej totálnosť si vyžaduje vernosť navždy, a tá zasa so sebou nesie výlučnosť. Manželská láska je totálna vo svojej výlučnosti a výlučná vo svojej totálnosti. Takto o nej hovorí Božie zjavenie v Kristovi a ono je vrcholom, ku ktorému sa dá od dôstojnosti osoby a jej sexuality dospieť. Manželská láska „privádza manželov k dobrovoľnému vzájomnému sebadarovaniu [...] zachováva nerozlučnú vernosť telom i myslou, v šťastí aj nešťastí, a preto vylučuje každé cudzoložstvo a rozvod“ (40). Druhý vatikánsky koncil tak naznačuje dva aspekty vernosti: pozitívny aspekt značí vzájomné, bezhraničné a bezpodmienečné sebadarovanie sa a negatívny aspekt, ktorým sa úplne vylučuje zasahovanie tretích osôb do manželského vzťahu, a to v akejkoľvek rovine: myšlienok, slov alebo skutkov.

31. Napokon takáto láska musí byť plodná, otvorená pre život. Svojou povahou a dynamizmom je manželská láska zameraná na svoje pokračovanie v novom živote; nevyčerpá sa celá len medzi manželmi. Nejde o autentickú manželskú lásku, ak v nej nie sú obaja manželia súčasne a úplne zaangažovaní: muž a žena ako ľudské osoby, v celistvosti svojho bytia ako vteleného ducha. Už sme povedali, že sexualita nemá len biologický ráz, „dotýka sa vnútorného jadra ľudskej osobnosti ako takej“ (41). Na druhej strane toto zameranie na prokreáciu je imanentným rozmerom sexuality, z čoho možno uzavrieť, že otvorenosť voči počatiu nového života je vnútornou požiadavkou pravdivosti manželskej lásky a kritériom jej autentickosti. Tento cieľ jej bol vnútorne daný ako účasť manželov na stvoriteľskej Božej láske a ako ich sebadarovanie sa prostredníctvom sexuality.

32. Bez tohto zamerania na plodnosť nemôžeme manželský vzťah považovať za prejav lásky. Manželská láska je esenciálne, vo svojom najhlbšom uskutočnení, bezvýhradným „darom“ a na základe svojho vlastného dynamizmu si vyžaduje od manželov plnú otvorenosť a odovzdanosť. Preto nevyhnutne zahŕňa aj otvorenosť voči prokreácii, možnosť otcovstva alebo materstva.

33. Tieto tak intímne skĺbené charakteristiky lásky sú navzájom neoddeliteľné: ak chýba jedna z nich, rovnako miznú aj ostatné. Sú to rôzne aspekty či rozmery tej istej skutočnosti, ktoré plne zodpovedajú pravde o ľudskej prirodzenosti, očistenej a potvrdenej v Kristovi. Stojíme tak zoči-voči zmyslu, ktorý osvecuje život človeka a ktorý sa môže a mal by sa prejavovať skrze morálne normy prirodzeného zákona. Cirkev o nich učí ako o smerovkách na ceste výchovy k láske. Nie sú to príkazy, ktoré by protirečili láske, alebo by jej boli vzdialené. Sú hlbokou súčasťou pravdy o manželskej láske (42). „Vybrať si len jeden alebo druhý z nich, podľa situácie a v štýle ‚lásky podľa vlastnej chuti‘ - znamená prekrútiť základný vzťah lásky medzi mužom a ženou, čím sa deformuje uskutočnenie ich vlastného povolania“ (43).

- Navždy

34. Ako už bolo povedané, toto „jedno telo“ neznačí len obyčajnú náhodnú či príležitostnú skutočnosť. Označuje skôr záväzok utvárať intímny vzťah manželov ako výlučný a trvalý, pričom telo a jeho sexualita tu zohrávajú podstatnú úlohu. V tomto rámci sa realizuje v súlade s ľudskou dôstojnosťou tak osobná hodnota tohto spojenia, ako aj otvorenosť voči počatiu, ktorá je vlastným vnútorným jazykom sexuality. Takéto chápanie sa však vytráca v istých ideológiách - ktoré ho dokonca radikálne vylučujú - akoby tu išlo o niečo, čo si človek môže „stanoviť“ akosi zvonka, na základe slobodnej voľby bez akéhokoľvek podmienenia. Domnelá príťažlivosť „voľnej lásky“ bez akýchkoľvek záväzkov skrýva v sebe celkovú stratu zmyslu lásky, a teda aj stratu jej hodnoty a dôstojnosti.

35. Zmienka o jednote v „tele“, ktorá naznačuje jednotiace puto medzi dvoma osobami, nám umožňuje pochopiť povolanie ľudskej bytosti k láske. Pomáha nám objaviť, že ľudskú lásku určuje jej objektívny obsah a ten nemožno ponechať na svojvoľné rozhodnutie človeka, čím by sa stal vecou subjektívneho názoru. Ide totiž o esenciálnu súčasť jazyka tela, ktorú treba vedieť interpretovať. V pochopení hodnoty „tela“ sa ukrýva základná pravda o človekovi, ktorá je taká univerzálna, že jej môže porozumieť každý. Máme na mysli špecifické spojenie medzi sexuálnou náklonnosťou, prebudením vášne a darovaním seba samého. To je pravda, na základe ktorej možno pochopiť, čo znamená vydarený život, kvôli ktorému má zmysel vzdať sa vlastnej slobody. Ľudská bytosť vie rozlíšiť objektívne dobrá, ktoré vyplývajú z prijatia odlišnosti človeka, z transcendentálneho rozmeru života „pre inú osobu“ či z otvorenosti voči životu.

- Temnota hriechu

36. Samotné Zjavenie však rovnako hovorí o tom, že celá táto pravda bola hneď na počiatku zatemnená hriechom. Už na začiatku stvorenia prestávajú muž a žena na seba hľadieť ako na bytosti povolané k vzájomnému spoločenstvu a skrývajú sa jeden pred druhým. Zistili, že ich lásku ohrozuje žiadostivosť a túžba po ovládaní (porov. Gn 3, 16). Hoci významy tela, o ktorých sme hovorili, sú späté s ľudskou skúsenosťou lásky, niekedy nie je ľahké pochopiť ich v konkrétnom živote ľudí, a preto je ešte ťažšie uviesť ich do praxe. Fragmentárny a redukujúci pohľad na sexualitu - taký rozšírený v mnohých oblastiach spoločnosti - spôsobuje, že mnohí ľudia interpretujú tieto prvotné skúsenosti neprimeraným spôsobom a zabúdajú, že pri nich ide o človeka ako celok. Veľmi ťažko sa im potom buduje plnohodnotný život, ktorý by malo pre nich cenu ďalej žiť.

37. Zvlášť nevyhnutné je vyvarovať sa narcistickej interpretácii sexuality. Ak sa šťastie chápe len v zmysle „ja sám sa cítim dobre“, hrozí upadnutie do omylu, že sa nebude správne posudzovať hodnota a zmysel sexuality pre komplementárnosť a osobný rast pri budovaní spoločného života. Často potom vidíme, že sa takto vytráca bohatstvo obsiahnuté v sexuálnej odlišnosti. Navyše, ak sa zdôrazňuje výlučne potreba „uspokojiť svoje túžby“ za každých okolností - a pritom sa myslí len na „uspokojenie“, ktoré možno zažiť aj bez toho, aby sme projektovali toto bohatstvo do iných duchovných či kultúrnych cieľov, ktoré, prirodzene, rovnako obohacujú človeka a dávajú mu zmysel - stráca aj plodnosť svoj význam.

38. Sme presvedčení o kráse tejto pravdy, ktorá spája dôstojnosť človeka s jeho povolaním k láske, a preto znova prízvukujeme význam poctivosti v oblasti sexuality, tak pre jednotlivé osoby, ako aj pre celú spoločnosť. Povzbudzujeme všetkých, aby si v rámci výchovy k láske

zvolili také prostriedky, ktoré privedú človeka - samozrejme, rátajúc vždy s Božou pomocou - k tomu, aby dokázal primerane odpovedať na túto výzvu. Čnosť čistoty je pri odpovedi človeka na povolanie k láske neodmysliteľná. Vrhá totiž svetlo, ktoré podnecuje slobodu k tomu, aby z vlastného života urobila láskyplný dar, a rovnako ukazuje cestu vedúcu k plnosti života.

b) „... ako Kristus miluje Cirkev“ (Ef 5, 25)

39. Manželská láska - na ktorej povahu a vlastnosti sme práve poukázali - je „osobitnou účasťou na tajomstve života a lásky samého Boha“ (44). Je to osobitná a špecifická forma spoluúčasti, ktorá zodpovedá skutočnosti „vpísanej v ich srdciach“ (Rim 2, 15). Kvôli nej sa manželia - jeden pre druhého - premieňajú na vzájomný úprimný dar tým najúplnejším a najradikálnejším spôsobom: prijímajú sa navzájom ako osoby odhalené v pravde. „V láske je obsiahnuté uznanie osobnej hodnoty druhého a jeho neopakovateľnej jedinečnosti; veď každý z nich bol skutočne, keďže je ľudskou bytosťou, spomedzi všetkých stvorení Bohom vyvolený pre seba samého“ (45).

40. Tu však ešte nekončí veľkosť a dôstojnosť manželskej lásky. Zo svojej povahy je totiž povolaná stať sa „skutočným obrazom tej jedinečnej jednoty, ktorá robí z Cirkvi nedeliteľné tajomné telo Pána Ježiša“ (46). A hoci je tento cieľ vlastný každej ozajstnej manželskej láske, manželia majú na nej reálne účasť len vtedy, ak sviatostne uzavreli svoje manželstvo, a tak sa včlenili do Kristovho plánu spásy. Keď Pán - podľa učenia Druhého vatikánskeho koncilu - „ide kresťanským manželom v ústrety sviatosťou manželstva [...] pravá manželská láska sa napája na Božiu lásku a vedie i obohacuje ju vykupiteľská moc Krista a spasiteľná činnosť Cirkvi, aby manželov účinne viedli k Bohu a aby sa im dostalo pomoci a povzbudenia pri vykonávaní ich vznešených otcovských a materských povinností“ (47).

41. Sviatostné uzavretie manželstva, okrem toho, že zapája manželský zväzok do komúnia lásky medzi Kristom a Cirkvou, privádza aj lásku samotných manželov - ich manželskú lásku - k tomu, aby bola obrazom a skutočným sprítomnením Pánovej spásonosnej lásky. Ježiš použil obraz lásky manželov, aby nám povedal, akou láskou miluje svoju Cirkev. Manželská láska je - a mala by byť - odrazom lásky Krista k Cirkvi. Plné vyjadrenie pravdy o tejto Božej láske nájdeme v Liste Efezanom: „... ako aj Kristus miluje Cirkev a seba samého vydal za ňu“ (Ef 5, 25 - 26). V tomto kontexte sa vyjadrenie „vydal sa za ňu“ významovo chápe ako úplné „sebadarovanie“, čiže láska až do krajnosti (porov. Jn 13, 1), až po obetovanie seba samého na kríži. Taká je láska, ktorú majú manželia vzájomne prežívať a odrážať.

42. Ak sa manželská láska takto premení na božskú lásku, nestráca nič z vlastností, ktoré sú charakteristické pre ľudskú lásku. Je to naozaj pravá ľudská láska - nie niečo iné. To, čo táto láska získa, je nový a nadprirodzený poriadok vykúpenia. Manželstvo sa tak (dokonca ontologicky) premení tým, že je znovustvorené a nadprirodzene pozdvihnuté. Táto premena manželstva nespočíva len v tom, že mu je pripísaný nový význam. Pre manželov je „ľudský spôsob“ prežívania manželského vzťahu - ako prejavu manželskej lásky - nevyhnutnou podmienkou na prežívanie lásky aj nadprirodzeným spôsobom, ako „znamenie“ lásky Krista a Cirkvi. „Manželská láska predstavuje takú úplnosť, v ktorej dostávajú miesto všetky zložky osobnosti - požiadavky tela i pudu, sily zmyslov a citov, túžby ducha a vôle. Táto láska smeruje k čo najhlbšej osobnej jednote, pri ktorej nejde len o telesné spojenie, ale vytvára

jedno srdce a jednu dušu. Vyžaduje však nerozlučnosť a vernosť vzájomného definitívneho darovania sa a otvára sa pre plodnosť (porov. *Humanae vitae*, 9). Jedným slovom, ide tu o bežné vlastnosti každej prirodzenej manželskej lásky, ale s novým významom, ktorý ich nielen očisťuje a upevňuje, ale pozdvihuje až tak, že sa stávajú výrazom rýdzo kresťanských hodnôt" (48).

43. Toto pozdvihnutie a premenenie ľudskej lásky na božskú nie je ničím prechodným či závislým od okolností. Naopak: je to - podobne ako zjednotenie Krista s Cirkvou - trvalý a špecifický stav, pokým manželia žijú. V intenciách Druhého vatikánskeho koncilu môžeme povedať, že Kristus „ide kresťanským manželom v ústrety sviatosťou manželstva. A naďalej zostáva s nimi, aby manželia jeden druhého vo vzájomnej oddanosti navždy verne milovali, ako si on zamiloval Cirkev a sám seba obetoval za ňu" (49). Kristova láska musí byť pre manželskú lásku neustále vzorom, pretože je predovšetkým a nadovšetko jej „zdrojom". Manželská láska je „darom" a je odvodená od tejto stvoriteľskej a vykupiteľskej Božej lásky. Ona je dôvodom toho, že manželia sú schopní - niekedy až hrdinsky, ak je to skutočne potrebné - prekonávať ťažkosti, ktoré sa naskytnú. Je zároveň dôvodom, pre ktorý sa môžu a majú neustále snažiť rásť v láske: veď vždy a aj v tomto smere je možné sa čoraz viac pripodobňovať Pánovi.

44. O tejto hlboko ľudskej i božskej pravde hovorí Cirkev vo svojej náuke o sviatosti manželstva, keď povzbudzuje manželov, aby zo svojho života spravili dar seba samého, čím chce vyjadriť práve to, čo sa označuje ako „manželská láska" (50). Od čias dedičného hriechu je veľmi „namáhavé" žiť manželský život bezúhonne. Často je to ťažké. Vo vzťahu muža a ženy možno vycítiť túto skúsenosť zla. Manželskú lásku často ohrozujú nezhody, duch nadradenosti, nevera, žiarlivosť a konflikty, ktoré môžu niekedy viesť až k nenávisti a rozchodu (51). Neustále im hrozí pokušenie egoizmu v akejkol'vek forme, až do takej miery, že „bez tejto [Božej] pomoci muž a žena nemôžu uskutočniť jednotu svojich životov, na ktorú ich Boh ‚na začiatku' stvoril" (52). Len Božia pomoc im umožní zvíťaziť v tomto nerovnom súboji so sebou samými a otvoriť sa „druhému" prostredníctvom úprimného oddania seba samého v pravde. Práve po prvotnom páde je to jedným z poslání, ktoré Boh určil sviatosti manželstva vo vzťahu k manželskej láske. Druhý vatikánsky koncil to opisuje takto: „Túto lásku Pán uznal za dobré ozdraviť, zdokonaľiť a zušľachtiť osobitným darom milosti a kresťanskej lásky" (53) ako spásonosné ovocie jeho vykupiteľského diela.

4. Deformované chápanie človeka

45. Existujú dva smery, ktoré si očividne protirečia a z ktorých vychádzajú názory deformujúce uvažovanie o človeku ako o „Božom obraze" a následne kriviace aj obraz manželstva a rodiny. Oba tieto smery vychádzajú z rovnakého princípu: z nesprávneho hodnotenia telesnosti. Preto „nemôžu" hľadiť na lásku medzi mužom a ženou ako na vzor lásky ako takej.

46. Podľa prvého z nich - spiritualizmu - zohráva sexualita v manželskej láske takú úlohu, ktorá kompromituje jej transcendentnosť a nezištnosť vyšších foriem lásky. Preto považuje za nevhodné, keď sa sexualita spája s Božou láskou. Láska ako agapé - plod milosti - ktorá je založená na viere a charakterizovaná obetou, netúži po ničom, čo by bolo spojené s erosom; ten sa totiž spája s telom, vychádza z ľudskej túžby „vlastniť" a zameriava sa na vlastné

sebapotvrdenie. Protiklad medzi erosom a agapé tak podľa spiritualizmu predstavuje principiálnu výhradu voči tomu, aby láska medzi mužom a ženou bola archetypom akejkoľvek inej lásky.

47. Podobnú výhradu a odmietnutie vznáša aj druhý spomínaný smer, poznačený materializmom, ktorý sa udomácnil aj v súčasných „rodových“ teóriách (gender studies, pozn. prekl.). Tie sa usilujú oslobodiť sexualitu spod prirodzeného určenia tela až do tej miery, že rozkladajú objektívny význam sexuálnej odlišnosti medzi mužom a ženou.

48. Veľmi ľahko môžeme vycítiť, že v pozadí týchto smerov, hoci si protirečia tak svojimi cieľmi, ako aj tým, na čo sú citlivé, sa nachádza ten istý menovateľ: dualistická antropologická koncepcia. V prípade puritánskeho spiritualizmu sa telesnosť človeka chápe ako prekážka duchovnej lásky. V prípade „rodových“ teórií ide o to, že sa telo redukuje na materiu, s ktorou sa dá ľubovoľne zaobchádzať, ak chceme dosiahnuť akúkoľvek formu slasti. K tomu sa pripája aj individualizmus, ktorý práve preto, že odmieta uznať vnútorné významy tela človeka, nechápe význam reči tela v medziludských vzťahoch.

49. A spolu s tým, ako sa oslabuje či zahmlieva pohľad na ľudskú bytosť, zahmlieva sa aj predstava o manželstve a rodine. Tieto inštitúcie sa dokonca pomaličky začínajú považovať za puto obmedzujúce spontánnosť povolania na lásku. Poľahky môžeme konštatovať, že banalizácia sexuality vedie k rozbitej a čiastkovej predstave o manželstve a rodine. Ponúka sa tak perspektíva, v ktorej sa takmer vôbec nedá vnímať ich krása.

50. Naším úmyslom však nie je len vymenovať či analyzovať faktory, ktoré mohli spôsobiť deformáciu predstavy o manželstve rozšírenú v pomerne mnohých oblastiach našej spoločnosti. Nemáme ani v úmysle vysvetľovať nejaké metafyzické východiská tejto zdeformovanej predstavy (okrem iného aj popieranie toho, že človek bol stvorený). Naopak, chceme poukázať na to, že za týmto zahmleným a čiastkovým pohľadom by mohol byť vplyv niektorých ideologických programov a kultúrnych ponúk, ktorých cieľom je medziiným ponúknuť subjektivistickú absolutizáciu slobody odtrhnutej od pravdy, ktorá nakoniec vedie k tomu, že normou dobra a mravnosti sa stanú výlučne pocity jednotlivca.

51. Ako biskupi Španielska sme sa už raz spoločne vyjadrili ohľadom postupne sa šíriacej deformácie základných predstáv o inštitúcii manželstva v našej spoločnosti. Poukázali sme na to, aká veľká je rozštiepenosť názorov, pokiaľ ide o vysvetľovanie rozličných významov sexuality (54). No dnes sme dospeli už tak ďaleko, že sa radikálne oddeľujú dve bytostne späté skutočnosti: sexualita a láska (55). Máme na mysli zvlášť návrhy takzvanej „rodovej ideológie“ (56).

a) Rodová ideológia

52. Predchodcov tejto ideológie treba hľadať v radikálnom feminizme a v skupinách, ktoré sa na začiatku organizovali na podporu tejto kultúry, ktorá ako prvá naznačovala úplné odosobnenie sexuality. Zárodok tejto ideológie našiel svoje konkrétne kontúry v sociologickej interpretácii sexuality, ktorú v päťdesiatych rokoch minulého storočia vo svojej „správe“ rozviedol Kinsey (57). Neskôr, v šesťdesiatych rokoch, bol tento smer ovplyvnený aj určitou marxistickou interpretáciou, ktorá vysvetľovala vzťah muža a ženy na spôsob triedneho boja, čo našlo širokú odozvu v rôznych kultúrnych oblastiach. Proces „dekonštrukcie“ osoby, manželstva i rodiny nastal neskôr, pričom ho podporila aj filozofia

inšpirovaná liberálnym individualizmom, a tiež konštruktivizmom a freudovsko-marxistickými prúdmi. Najprv sa požadovalo praktizovanie sexu nezávisle od otvorenosti voči daru detí: dostupnosť antikoncepcie a interrupcie. Neskôr sa požadovala sexuálna prax bez manželstva: takzvaná „volná láska“. O niečo neskôr sa už požadoval sex bez lásky; a onedlho nato „produkcia“ detí bez akéhokoľvek sexuálneho styku: takzvaná asistovaná reprodukcia (oplodnenie in vitro atď.). Najnovšie - čo predznamenal nástup kultúry unisexu a radikálne usídlenie feministického myslenia - sa „sexualita“ úplne oddeľuje od ľudskej osoby: už neexistuje muž a žena: pohlavie sa stáva len anatomickým údajom, ktorý nemá nijaký antropologický význam. Telo už nehovorí nič o konkrétnom človeku, o vzájomnom sexuálnom dopĺňaní sa dvoch ľudí, ktoré vyjadruje povolanie stať sa darom - povolanie na lásku. Údajne si každý môže vybrať svoju sexuálnu orientáciu, akú chce.

53. Takto nejako sme dospeli k tomu, že sa začala vytvárať akási ideológia s vlastným jazykom a so stanovenými cieľmi, medzi ktorými nechýba ani zámer presadiť v spoločnosti taký pohľad na sexualitu, ktorý by v záujme údajného „liberacionizmu“, „oslobodil“ ľudí takých predstáv ohľadom sexu, ktoré sa dnes považujú za zastarané či diskriminačné.

- Charakteristika rodovej ideológie

54. Výrazom „rodová ideológia“ označujeme uzavretý myšlienkový systém, ktorý sa prezentuje ako vedecký pohľad na „pohlavie“ a osobu. Základnou myšlienkou tohto prúdu, odvodenou z antropologického dualizmu, je tvrdenie, že „pohlavie“ je len biologickou danosťou, preto nijako neformuje ľudskú osobu. „Pohlavie“ či „sexuálna odlišnosť“ by tak stratili význam pri uskutočňovaní povolania človeka na lásku. Podľa tejto ideológie však okrem biologického „pohlavia“ existujú rody (gender) alebo úlohy, ktoré - pokiaľ ide o sexuálne správanie jednotlivca - závisia od jeho slobodného rozhodnutia v danom kultúrnom kontexte, ktorý je podmienený a závislý od určitej výchovy (58).

55. „Rod“ sa podľa tejto ideológie stal kultúrnym termínom, ktorým sa označujú spoločensko-kultúrne rozdiely medzi mužom a ženou. Treba vraj rozlišovať medzi tým, čo je „dané“ na základe biologickej prirodzenosti (teda pohlavia) a tým, čo treba považovať za kultúrne skonštruované „fakty“ závisiace od úloh či postavenia, ktoré každá spoločnosť pripisuje obom pohlaviam (teda rody). Pretože - ako táto teória tvrdí - je ľahké zistiť, že hoci je pohlavie biologicky zakorenené v človeku, vedomie, ktoré so sexualitou súvisí, a spôsob, akým sa táto prejavuje po sociálnej stránke, je hlboko ovplyvnené spoločensko-kultúrnym rámcom.

56. Môžeme povedať, že centrálnym jadrom tejto ideológie je pseudovedecká „náuka“, podľa ktorej sa ľudská bytosť rodí ako pohlavne neutrálna. Podľa nej sú pohlavie a rod úplne oddelené. Rod nemá žiadny biologický základ: je to len kultúrny konštrukt. Z tohto hľadiska je sexuálna identita a rola, ktorú osoba toho či onoho pohlavia v spoločnosti zohráva, len kultúrnym výtvarom, ktorý nemá nijaký základ v ľudskej prirodzenosti. Každý človek si môže v určitej situácii svojho života zvoliť rod, ktorý sa mu páči, nezávisle od svojej telesnosti. V dôsledku toho môžu termíny „muž“ a „mužský“ odkazovať tak k mužskému ako aj ženskému telu; a termíny „žena“ alebo „ženský“ môžu zasa označovať tak ženské ako aj mužské telo. V rámci „rodov“ sa rozlišujú: mužský, ženský, homosexuálny mužský, homosexuálny ženský, bisexuálny, transsexuálny a pod. Spoločnosť tak v procese socializácie a rodinnej výchovy

pripisuje každému jedincovi mužskú alebo ženskú rolu. Pri takomto utváraní osoby je rozhodujúce, že človek si môže svoju sexuálnu orientáciu zvoliť na základe svojich preferencií. Nemôže nás teda prekvapiť, že sa „požaduje“, aby sa ktorémukoľvek „sexuálnemu rodu“ priznali tie isté práva. Ak by to tak nebolo, bola by to diskriminácia a nerešpektovanie jeho osobnej či spoločenskej hodnoty.

57. Bez nejakých hlbokých analýz ľahko pochopíme, že základným rámcom, v ktorom sa táto ideológia rozvíja je „pansexuálna“ kultúra. Táto tvrdí, že moderná spoločnosť má považovať za dobré to, ak sa sex „používa“ skôr ako objekt konzumu. Vôbec sa pritom neberie do úvahy jej osobný význam – teda či sexualita nemá v prípade ľudskej bytosti aj nejaký osobný rozmer – a preto nič nebráni tomu, aby sa správanie človeka povrchno hodnotilo len podľa úžitku alebo uspokojenia. To môže viesť k veľmi radikálnemu permisivismu, a v konečnom dôsledku k absolútnemu nihilizmu. Nie je ťažké pochopiť ničivé dôsledky tejto straty zmyslu: kultúra, ktorá neprináša život, ale má čoraz silnejšiu tendenciu zmeniť sa na kultúru smrti“ (59).

- Šírenie rodovej ideológie

58. Je známe, čo viedlo k rozšíreniu takéhoto spôsobu myslenia. Najdôležitejšiu úlohu pri tom zohrala manipulácia s jazykom. Začal sa šíriť taký spôsob hovorenia, ktorý zakrýval základné pravdy o ľudských vzťahoch. Postihlo to aj slovo „manželstvo“, ktorého význam sa mal rozšíriť až do tej miery, aby označovalo aj také formy zväzkov, ktoré nemajú v skutočnosti s manželstvom nič spoločné. Spomeňme aspoň niektoré slová, ktoré sú súčasťou tejto úmyselnej deformácie jazyka. Pokiaľ hovoríme o manželstve, temer výlučne sa používa slovo „partneri“. Do pojmu „rodina“ sú zahrnuté aj rôzne iné, viac či menej stabilné „formy spoluzitia“, ako keby ste si mohli vybrať druh rodiny „podľa vlastnej chuti“. Podobne sa „otec“ a „mama“ nahradili termínom „rodičia“; začal sa používať napríklad termín „rodové násilie“ miesto pôvodných výrazov „domáce násilie“ či „násilie v rámci rodiny“, čo sú výstižnejšie výrazy, keďže obeťami tohto násillia bývajú aj deti.

59. Po prvýkrát sa táto ideológia dostala do medzinárodných dohôd týkajúcich sa populácie a žien, čo neskôr poskytlo priestor na odporúčania zo strany najvyšších medzinárodných a európskych inštitúcií, ktoré zasa inšpirovali politiku niektorých štátov. Máme dojem, že reakciou na tieto odporúčania bolo schválenie niektorých legislatívnych opatrení s cieľom „presadiť“ osobitnú terminológiu rodovej ideológie. S bolesťou musíme skonštatovať, že aj v našej spoločnosti prispeli k takejto deformácii jazyka svojimi činmi politické sily.

60. Zavádzaním spomínanej ideológie do oblasti legislatívy sa však táto stratégia nekončí. Osobitne sa snaží infiltrovať do sféry vzdelávania, pretože svoj cieľ naplní až vtedy, keď spoločnosť – to znamená občania, ktorí ju tvoria – bude považovať za „normálne“ tvrdenia, ktoré táto ideológia hlása. To sa dosiahne až vtedy, keď sa budú mladé generácie už od detstva vychovávať v tejto ideológii. Neprekvapuje nás preto, že s týmto úmyslom sa bráni akejkolvek skutočnej morálnej výchove, čo sa týka ľudskej sexuality. To znamená, že z oblasti výchovy sa vylučuje výchova k čnostiam, rodičovskej zodpovednosti či duchovným hodnotám, a že za mravné zlo sa považuje jedine sexuálne násilie voči druhej osobe.

61. Ako duchovní pastieri sme odmietli spôsob, akým sa predstavoval predmet „občianska výchova“ (60). Rovnako sme sa rozhodli ozvať aj voči požiadavkám ohľadom predmetu

sexuálnej výchovy v „Zákone o reprodukčnom zdraví a dobrovoľnej interrupcii v tiesni“ (61). S bolesťou však hľadáme na to, ako sa tieto návrhy „rodovej ideológie“ uvádzajú do praxe v programoch sexuálnej výchovy a tak sa čoraz viac prehľbujú a šíria. Často im v tom pomáha, ak nie priam nahráva, kompetentná autorita, ktorej bola zverená starostlivosť o spoločné dobro a jeho rozvoj. Sú to opatrenia, ktoré nielenže nerešpektujú právo rodičov – ako prvých a hlavných vychovávateľov – na výchovu ich detí, ale protirečia aj nespochybniteľným princípom právneho štátu: slobode človeka, v ktorej má právo byť vychovávaný v súlade so svojím náboženským presvedčením, a taktiež dobru, ktoré predstavuje každý nevinný ľudský život.

b) Ešte niečo o rodovej ideológii

62. Túto konštruktivistickú koncepciu pohlavia, vlastnú rodovej ideológii, prijali a podporovali takzvané „kvírske (queer)“ teórie (62). Na základe toho, že „rod“ je „formovateľný“, to znamená, že sa neustále tvorí, tieto teórie hlásajú, že identita človeka je premenlivá a závisí od jeho voľby. Tento predpoklad nutne vedie k deformácii sexuálnej identity a rodu a vedie tiež k obhajovaniu trvalej transgresie (prekročeniu rozlišovania sexuálnej identity – pozn. prekl.). Porušiť stanovený poriadok a obrátiť „rod“ na paródiu – ako tvrdia zástancovia týchto teórií – vedie k vytvoreniu novej sexuality, ktorá raz navždy skoncuje s pohlavím a nastolí nový poriadok na mieru tejto transgresie.

63. Kvírske teórie so zameraním na tento cieľ zastávajú názor, že „heteronormatívny“ poriadok – či už sa opiera o telesnosť alebo nie – je deštruktívny. Predstava sexuality a sexuálnych spôsobov alebo praktík nemôže byť podľa nich v nijakom prípade podriadená nejakej norme, ktorá by niekoho vylučovala. Keď sa v týchto teóriách hovorí o pohlaví a „rode“, vzťahuje sa to výlučne na variabilnú a meniacu sa voľbu subjektu. Preto vôbec neudivuje, že tieto teórie nevyhnutne vedú k izolácii a uzavretosti človeka, lebo sa sústreďujú výlučne na požiadavku individuálnych práv a zmenu modelu, ktorý spoločnosť prijala. V dôsledku toho slúžia tézy o sexuálnych transgresívnych postupoch aj ako zbrane politickej moci.

64. Do rovnakej línie patrí aj teória tzv. cyborgov (kybernetických hybridných organizmov, zložených z organických a kybernetických súčastí), ktorej cieľom je v prvom rade emancipácia tela: ide o zmenu dôležitého poriadku, čo sa týka telesnosti, a odmietnutie jeho prirodzenosti. Cieľom je nastolenie spoločnosti bez pohlaví a rodov, pričom ideálom „novej“ ľudskej bytosti je akýsi kríženec, rušiaci duálnu štruktúru muž – žena, mužské – ženské. Vytvorenie spoločnosti bez sexuálnej reprodukcie, bez otcovstva a materstva. Takto vytvorená spoločnosť dôveruje jedine vede, biomedicíne, biotechnológii a genetickému inžinierstvu. Pôvodom i cieľom ľudského jestvovania by mala byť len činnosť vedy, respektíve technológia, ktorá umožní dosiahnuť transhumanizmus, čím sa dovŕši prekonanie ľudskej prirodzenosti (posthumanizmus).

65. Základom takejto dekonštrukcie tela je radikálne materialistické myslenie, ktoré je v konečnom dôsledku nehumánne. Nehumánne preto, že popiera podstatný rozdiel medzi ľudskou bytosťou a zvieratom. Ďalej preto, lebo odmieta samotný rozdiel medzi živočíšnymi organizmami – v tomto prípade ľuďmi – a strojmi. A napokon aj preto, že neuznáva zásadný rozdiel medzi fyzickým a nefyzickým – alebo virtuálnym kybernetickým priestorom.

Dôstojnosť človeka sa takto degraduje len na nejakú vec či predmet, ktorým sa dá ľubovoľne manipulovať. Telesnosť človeka nemá podľa tejto teórie nijaký antropologický význam. A práve preto nemá ani nijaký teologický význam. Dôležitým predpokladom zostrojenia želaného modelu človeka a štruktúry zamýšľanej spoločnosti je odmietnutie náboženského rozmeru človeka. Odvážime sa tvrdiť, že táto teória prináša nehumánnu koncepciu človeka, pretože je motivovaná radikálne materialistickou predstavou o svete, a teda neschopná prijať akékoľvek odvolávanie sa na Boha.

c) Nedostatok nevyhnutnej podpory

66. Skutočnosť, že v našej spoločnosti chýba manželstvu a rodine dostatočná podpora, si vysvetľujeme z veľkej časti tým, že v samotných politických témach o rodine sú prítomné práve tieto ideológie. Objavujú sa v rôznych legislatívnych iniciatívach, ktoré sa uskutočnili za posledné roky. Ak neberieme do úvahy občasnú ekonomickú pomoc, dá sa povedať, že manželstvo a rodina sa nielen ignorujú, ale že boli dokonca „potrestané“ a prestali sa považovať za kľúčové piliere budovania spoločnosti.

67. Manželstvo bolo znehodnotených tak, že to nemá obdoby. Uvedme si aspoň jeden príklad: využívanie tzv. „expresného rozvodu“, ktorý sa stal jedným z najľahších spôsobov, ako odstúpiť od „manželskej zmluvy“, naznačuje, že stabilita manželstva sa všeobecne nechápe ako hodnota, ktorú by bolo potrebné hájiť. Naopak, považuje sa za jarmo obmedzujúce slobodu a spontánnosť lásky. Nepočíta sa s bolesťou a utrpením, ktoré partneri svojím rozvodom spôsobujú sebe navzájom i svojim deťom, keď voči potenciálnym problémom a ťažkostiam postupujú nerozvážne a unáhľene si volia rozvod pred spoločným životom. Jediné, čo ich pritom zaujíma, sú „technicko-právne“ riešenia.

68. Jasnou ukážkou toho, ako sa rodina prestala chrániť a ako jej chýba podpora, je aj naša legislatíva týkajúca sa situácie neplnoletých dievčat, ktoré chcú podstúpiť potrat bez súhlasu svojich rodičov. Je evidentné, že úmyselne vyvolaný potrat, či už so súhlasom alebo bez súhlasu rodičov, je priamym útokom na základnú hodnotu ľudského života. Nikdy nemožno tvrdiť, že ide o „právo“ na potrat. Potrat je vážny nemorálny čin a musíme ho kvalifikovať ako „ohavný zločin“ (63). Veľmi silne však udiera do očí skutočnosť, že na rozdiel od vážnych reštrikcií, ktoré naše zákony uplatňujú voči neplnoletým v prípade užívania tabaku či alkoholu, existujú zákony, ktoré, naopak, v oblasti sexuality alebo úcty voči životu podporujú taký absolútny permisivizmus, ako keby správanie sa v tejto oblasti bolo irelevantné a nijako sa nedotýkalo ľudskej osoby. Všetci veľmi dobre vieme, aké dôsledky má pre ženu potrat a aký rozsiahly je popotratový syndróm. Skúsenosť s tým, čo sa udialo potom, keď sa neplnoletým umožnil ľahký prístup k tzv. „pilulke deň po“, jasne ukazuje, aké dôsledky môže priniesť spomínaný zákon o potrate. V rozpore s tým, čomu chce ním naša legislatíva predchádzať, potrat uvedené riziká nezníži, skôr rozšíri.

69. Spomínané príklady umožňujú urobiť záver, že napriek vyhláseniam o dobrých úmysloch sa v prípade politiky našej krajiny nedostatočne prihliada na spoločenskú hodnotu manželstva a rodiny. Zo strany spoločnosti však možno, naopak, pozorovať, že sú obe inštitúcie čoraz viac oceňované, a to aj napriek opačnému tlaku. A to je bezpochyby pádny dôvod na nádej. Naši vládnuci predstavitelia by mali počúvať hlas spoločnosti a prijať príslušné opatrenia, aby zabezpečili obom inštitúciám efektívnu ochranu. Je však jasné, že

opatrenia, ktoré prijímú, budú účinné až vtedy, keď prekonajú čisto ideologické vízie a zamerajú sa na konkrétnu pomoc tehotným ženám či na podporu manželstva a rodiny ako prirodzených skutočností.

70. Katolícka cirkev sa tak pri obrane počatého života, ako aj pri obrane života v jeho terminálnom štádiu cíti často osamelá. V tomto zmysle sme však nedávno dostali veľmi dobrú správu z oblasti európskej politiky, ktorá vnáša lúč svetla do tejto temnej kultúry smrti. Súdny tribunál Európskej únie vydal rozsudok (64), ktorý zakazuje vydávať patenty na procedúry, ktoré by využívali ľudské embryonálne kmeňové bunky. Tento tribunál rovnako rozhodol, že celý ľudský zárodok od okamihu počatia sa musí považovať za „ľudské embryo“ (65). Ruší sa tak klamné a ideologické rozlišovanie medzi embryom a pred-embryom. Toto rozhodnutie rázne popiera základy, na ktorých stojí vyhlásenie najmenej štyroch zákonných noriem v Španielsku: zákona o potrate, zákona o asistovanej reprodukcii, zákona o biomedicínskom výskume a zákona o možnosti poskytovania „pilulky deň po“.

d) Reakcia na stratu významu

71. Prvou dôležitou a nevyhnutnou cestou ako prekonať dôsledky tejto rodovej ideológie, tak veľmi protirečiacej dôstojnosti ľudskej osoby, by malo byť svedectvo o opravdivej ľudskej láske prežívanej v rámci sexuality. Táto úloha, vlastná osobne každému i všetkým občanom spoločnosti, prislúcha osobitným spôsobom manželom a rodinám, lebo sú to práve manželia, kto môže svedectvom svojho života presvedčivo ukázať tým, čo na nich hľadia, krásu lásky, ktorá ich spája. Preto nikdy nesmieme zabúdať, že v každom ľudskom srdci sídli túžba, ktorá sa prebúdzá vždy zoči-voči dobru a pravde.

72. Tu je potrebné, aby sme všetci - verejná moc, učitelia, vychovávatelia, komunikačné prostriedky atď. - začali znovu používať jazyk rozlišujúci skutočnosti, ktoré sú reálne odlišné, a preto ich nemôžeme porovnávať. Musíme používať takú terminológiu a také výrazy, ktoré jasne a jednoznačne vyjadrujú, čo je v skutočnosti manželstvo a rodina. Pomocou takto predkladanej pravdy sa budú ľahšie demaskovať falošné posolstvá, ktoré sa, ohľadom sexuality a osobného významu jej prežívania často šíria.

73. Politici ako garanti a zástancovia spoločného dobra by sa nemali nechať pri vykonávaní verejnej či spoločenskej riadiacej funkcie ovplyvniť subjektívnymi názormi nátlakových skupín, či už malých alebo veľkých, ktoré sú silne ideologicky orientované alebo sa sústreďujú len na vlastné partikulárne záujmy. O to viac by sa nemali dať ovplyvniť vtedy, ak sa tieto smery usilujú o budovanie spoločnosti pomocou takéhoto „inžinierstva“, ktoré ničí samotné jej základy. Na druhej strane starostlivosť o spoločné dobro - ktorá zahŕňa vždy aj ochranu menších - si vyžaduje, aby sa v prípade, keď sa majú chrániť a podporovať základné ľudské práva, pozornosť politikov sústredila hlavne na riešenie problémov a otázok, ktoré sa týkajú väčšiny obyvateľstva. Medzi týmito sa - prirodzene - nenachádzajú tie, ktoré odkazujú na tzv. „rodové ideológie“.

74. V prípade zákonov, ktoré nerešpektujú spoločné dobro, všetkým spoločne i každému z členov spoločnosti prislúcha právo vyjadriť svoj nesúhlas. To však nejde hocakým spôsobom. Právo a povinnosť ohradiť sa s ohľadom na spoločné dobro, by sa mali vždy spájať s úctou voči dobru, ktoré toto spoločné dobro zdôvodňuje. Ak sa toho pridržame, v prípade aktuálnej španielskej legislatívy ohľadom manželstva, je právom a povinnosťou občanov vyjadriť svoj

nesúhlas a pokúsiť sa o zmenu zákona, ktorý redefinuje manželstvo tak, že tým popiera jeho špecifický obsah (66).

75. Znova prízvukujeme, že je potrebné dožadovať sa toho, aby bola pri výchove detí uznaná na všetkých úrovniach ako nezastupiteľná úloha ich rodičov. Lebo keď hovoríme o oblasti afektívno-sexuálnej výchovy, ide o sféru úzko spätú s intimitou človeka. Štát má právo a povinnosť garantovať to, čoho sa môže každý človek dožadovať. Platí to hlavne v situáciách, ktoré práve prežívame, keď náš aktuálny systém ponecháva ideologické vzdelávanie mladých v spoločnosti na súčasnú vládu a tá - ako sa zdá - sa v prípade útokov na tieto základné ľudské práva stáva čoraz pasívnejšou (67).

76. V takýchto situáciách znamená aktívna odpoveď zo strany občanov posilnenie občianskej spoločnosti, ktorá dokáže vyjadriť svoj názor. Okrem toho sa tým občania pozitívne zapájajú do rozvoja spoločnosti, ktorý môže nastať iba vtedy, ak bude založený na spoločnom dobre. Verejná moc, ktorá je v službe spoločnému dobru, sa nemôže v tomto prípade nezaujímať o oprávnené námietky občanov - najmä rodičov a rodín - týkajúce sa výchovy ich detí. Nesmie ani podľahnúť pokušeniu robiť politiku založenú na ideológii, ktorá odporuje dobru ľudskej osoby, lebo verejná moc i celá spoločnosť by jej mali vždy slúžiť.

e) „Nádej nezahanbuje“ (Rim 5, 5)

77. Za predstieranou „neutrálnosťou“ spomínaných teórií sa ukrývajú osobné drámy, o ktorých Cirkev dobre vie. No napriek tomu, by sme mali v sebe neustále živiť nádej. Dobro, pravda a krása lásky sú totiž schopné prekonať všetky ťažkosti a problémy, pričom nezáleží, koľko ich je, alebo aké sú závažné.

78. Cirkev naďalej pokračuje v Kristovom poslaní, a preto vždy otvára svoje srdce, pomáhajúc matkám, učiteľom i každému človeku. Nikto sa nesmie cítiť vylúčený, ani ten, kto sa cíti byť sexuálne priťahovaný rovnakým pohlavím.

79. Zaiste, magistérium Katolíckej cirkvi jasne učí (68), že je potrebné rozlišovať medzi osobami, ktoré cítia sexuálnu príťažlivosť k rovnakému pohlaviu, homosexuálnou náklonnosťou („objektívne nezriadenou náklonnosťou“) (69) a homosexuálnymi skutkami („ktoré sú svojou vnútornou povahou nezriadené“) (70). Okrem toho treba pri hodnotení podobného správania rozlišovať objektívnu a subjektívnu rovinu. Preto musíme naďalej hlásať, že mužov a ženy, ktorí sa cítia byť sexuálne priťahovaní rovnakým pohlavím, „treba prijímať s úctou, súcitom a jemnocitom a vyhýbať sa akémukoľvek náznaku nespravodlivej diskriminácie voči nim“ (72).

80. Prejavovanie úcty a rešpektu voči ľudskej osobe ako takej tým však nekončí. Nikomu nemožno uprieť pochopenie a pomoc, ktoré by mohol potrebovať. Ľudí, ktorí sa cítia byť sexuálne priťahovaní k rovnakému pohlaviu, „musíme v pastorácii prijímať s pochopením a vzbudzovať v nich nádej, že svoje osobné ťažkosti prekonajú“ (73). S týmto úmyslom si osvojujeme aj myšlienky Kongregácie pre náuku viery: „Biskupi by sa mali snažiť prostredníctvom nástrojov, ktoré majú k dispozícii, podporiť rozvoj osobitných foriem pastoračnej starostlivosti o homosexuálne osoby. Mohlo by to zahŕňať spoluprácu s vedami z oblasti psychológie, sociológie a medicíny, no treba popritom zostať plne verní náuke Cirkvi“ (74).

81. No účinnejšia než ľudské nástroje je vždy milosť Ducha Svätého. Nech už by bola povaha

vykonaných ľudských činov akákoľvek, dôležité je, že ich človek ľutuje. Ak je toto rozhodnutie hlboké a úprimné, človek je pripravený obnoviť si svoje sily a ísť vpred, hoci jeho boj môže byť ťažký a nebudú chýbať ani pády: Ako učí apoštol: „Nádej nezahanbuje“ (Rim 5, 5).

5. Manželská láska, inštitúcia manželstva a spoločné dobro

82. Ľudská láska a dobro osoby sú navzájom tak úzko zviazané, že osoba sa uskutočňuje len v miere, v akej miluje. K jej realizácii však dopomáha len opravdivá láska, teda taký vzťah medzi dvoma osobami, v ktorom jedna oceňuje druhú takú, aká je. Ak sa takýto vzťah uskutočňuje prostredníctvom jazyka vlastného sexualite, potom možno nazvať láskou len vzťah medzi mužom a ženou, ktorí sú spojení manželstvom. Inštitúcia manželstva je teda požiadavkou opravdivosti lásky, ak sa vyjadruje jazykom vlastným sexualite. A keďže s manželským dobrom sa spája dobro rodiny a s tým zasa dobro spoločenstva, tak ochrana a obrana manželskej inštitúcie je požiadavkou spoločného dobra. A to by malo v konečnom dôsledku spočívať v pozdvihnutí obyčajného spoločenského spolužitia dvoch ľudí na istú formu právneho vzťahu, ktorý však pretrvá medzi nimi len vtedy, ak ho možno charakterizovať ako lásku.

83. „Manželská ustanovizeň nie je akýmsi nezákonným zasahovaním spoločnosti alebo authority, ani nanútenie vonkajšej formy, ale vnútorná požiadavka zmluvy manželskej lásky, ktorá sa verejne potvrdzuje ako jediná a výlučná, aby sa tak zachovala vernosť voči plánu Boha Stvoriteľa. Táto vernosť nijako nepotláča slobodu osobnosti, naopak, zabezpečuje ju pred akýmkoľvek subjektivismom a relativizmom, a robí ju účastnou na stvoriteľskej múdrosti“ (75). Inštitucionálne prvky neobmedzujú slobodu, ale naopak, chránia ju a garantujú.

84. Od slobody tých, ktorí sa sobášia, závisí, či vznikne medzi nimi taký druh vzťahu medzi mužom a ženou, ktorý chápeme ako manželstvo. Od ich rozhodnutia navyše závisia aj dobrá, ktorých dôstojnosť a prirodzenosť si vyžaduje ešte vyššiu ochranu ako záujmy jednotlivca. Okrem dobra detí a spoločnosti, ktoré treba chrániť, je potrebné podporovať aj samotné dobro tých, ktorí sa sobášia - a to ako osôb, ktoré treba vždy chápať ako cieľ, nikdy nie ako prostriedok. Inštitúcia manželstva predstavuje eticko-antropologickú požiadavku, aby sme mohli manželskú lásku vôbec považovať za autentickú.

85. Spoločenský a inštitucionálny rozmer bytostne patria k samotnej povahe manželstva. Uzatváranie manželstva si priam vyžaduje, aby bolo verejné. Nikdy ho nemožno zúžiť len na čisto súkromnú dohodu medzi snúbencami. „Osobné a vzájomné ‚áno‘ muža a ženy otvára priestor pre ich spoločnú budúcnosť, pre autentickú ľudskosť každého z nich a zároveň ich zameriava na dar nového života. Preto musí byť toto osobné ‚áno‘ aj verejne zodpovedným, teda manželia verejne berú na seba zodpovednosť za vzájomnú vernosť, ktorá je aj zárukou budúcnosti spoločenstva“ (76).

86. To sa stane vtedy, keď sa „autentická láska premení na svetlo, ktoré sprevádza celý náš život na ceste k plnosti a vytvára v spoločnosti pre človeka obývatelný priestor“ (77) a keď sa „spoločenstvo života a lásky - manželstvo - predkladá ako opravdivé dobro pre spoločnosť“ (78). Preto „je dnes osobitne naliehavé, aby sa manželstvo nezamieňalo za iné druhy zväzkov, ktoré sú založené na krehkej láske. Len pevná skala totálnej a neodvolateľnej lásky

medzi mužom a ženou je schopná vytvoriť základy pre vybudovanie spoločnosti, ktorá sa bude môcť stať domovom pre všetkých ľudí." (79)

a) „Nástraha“ emócií v utilitaristickom svete

87. Ak chápeme slobodu ako čistú spontánnosť, bez ďalšieho záväzku odvíjajúceho sa od ľudských emócií, potom manželské puto vyzerá ako príťaž a jeho stabilita ako „väzenie“ lásky. Predstava manželskej lásky bez akéhokoľvek normatívneho poriadku by však sama osebe znamenala, že takáto láska nie je opravdivá. Totiž v prípade ľudskej prirodzenosti nejde len o jednoduchú prirodzenosť, ale má aj isté dejiny a právo, práve preto, aby bola naozaj prirodzená.

88. Veľmi ľahko si môžeme domyslieť, k akým dôsledkom vedie takáto „romantická“ a subjektivistická predstava o manželskej láske. Ak na to nedbáme a neopierame sa o pevnú skalu záväzku, ktorý spočíva na racionálnom súhlase a je chránený inštitúciou, potom je láska vystavená napospas kolísavým a zo svojej povahy prchavým emóciám. Skôr či neskôr sa takáto stavba zrúti, lebo nemá základ – ako keby sme stavali na niečom tak pohyblivom a nestálom ako je piesok (porov. Mt 7, 24–27). Keď sa vynoria problémy, manželia sa dostanú do vzájomnej konfrontácie, ktorá ich ľahko môže priviesť k záveru, že ich láska je mŕtva a že vzájomné oddelenie či rozvod sú neodvratné. Ak si takto zamieňajú emócie s láskou, stávajú sa neschopnými nájsť nejaké riešenie.

89. Neoddeliteľnou súčasťou tejto romantickej interpretácie manželskej lásky je – aspoň sčasti – istá „privatizácia“ lásky, ktorá stráca spoločenské uznanie. V takejto láske už nik nevidí schopnosť, vďaka ktorej sú ľudia schopní uskutočniť spoločné dobro, ktoré je dôležité pre všetkých. Práve na to poukazuje Benedikt XVI. v encyklike *Caritas in veritate*, keď hovorí o strate lásky a čo táto strata znamená pre spoločnosť, ktorá chce byť skutočne ľudskou (80).

90. Láska, vnímaná len ako emócie alebo čisto súkromná záležitosť, sa sama a priori zbavuje akéhokoľvek významu, ktorý by bolo možné odovzdať druhým ľuďom. Pre takéto zmýšľanie je zaujímavé len utilitaristické hľadisko. Takto sa ľudia vzdávajú seba potvrdenia ako osôb. Stávajú sa len objektmi produkcie a konzumu. Dôsledkom toho je spoločnosť, kde sa sexuálne vzťahy medzi ľuďmi posudzujú len podľa úžitku, ktorý prinášajú, alebo uspokojenia, ktoré spôsobujú. Samotná reč sexuality prestáva byť dôležitá. Chýba jej totiž hodnota, pre ktorú má zmysel riskovať svoju vlastnú slobodu. O tom svedčí aj banalizácia sexuality vedúca k smutnej situácii „mnohých predčasne zostarnutých mladých ľudí, ktorí sú opotrebovaní primnohými sexuálnymi skúsenosťami a pre ktorých je opravdivá ľudská láska takmer nezmyselným podujatím“ (81).

b) Nespravodlivosť manželstva „podľa vlastnej chuti“

91. Zdá sa, že jedným zo základných etických princípov, ktoré prevládajú vo verejnej sfére súčasnej spoločnosti (82), je ospravedlňovanie skutkov na základe ich dôsledkov alebo po zvážení ich predpokladaných dôsledkov. Je to perspektíva, ktorá vedie k mravnému relativizmu. Má cenu len to, čo slúži zamýšľanému cieľu. Každá činnosť, politické či ekonomické rozhodnutie sa hodnotí bez ohľadu na povahu použitých prostriedkov. Relativizmus sa ešte prehľbuje, ak sa rozhodnutie o pravdivosti a správnosti zámerov nezakladá na samotných veciach, ale sa zverí mocenským inštitúciám alebo jednotlivým

ľuďom – či už je to väčšina alebo menšina. Výsledkom je otupená spoločnosť, zasiahnutá hlbokou mravnou krízou, bez kritérií, ktoré by jej pomohli reagovať a brániť také základné hodnoty pre spoločné dobro, akými sú rodina a manželstvo. Možno táto spoločnosť v zásade nepopiera nevyhnutnosť týchto inštitúcií, alebo ich dokonca bráni, lenže ak im chýba náležitý obsah, potom je tu veľký priestor pre akúkoľvek formu spolužitia a všetkých iných typov vzťahov.

92. Demokratické procesy, ktoré sú také podstatné a potrebné pri budovaní a rozvoji spoločenského života nemôžu určovať, čo je pravda a dobro manželstva a rodiny. „Dnes si niektorí myslia, že odvolávať sa na objektívnu morálku, ktorá predchádza a prevyšuje demokratické inštitúcie, si protirečí s demokratickou organizáciou spoločnosti či demokratickou formou spolunažívania.“ (83) No nie je to tak. Rozhodnutiu tých, čo sa sobášia, a tiež vzniku akejkoľvek spoločnosti predchádza vyššia pravda a vyššie právo, ktoré sú zakorenené v ľudskej podstate muža a ženy, v ich osobnej i sociálnej situácii, v živote ich detí aj v živote spoločnosti. Každý z nich je schopný uznať, že inštitúcie manželskej a rodinnej lásky, sú pre dosiahnutie spoločného dobra neodmysliteľné.

93. To, že sa v našej spoločnosti čoraz viac ujíma myšlienka, že manželská láska nemá takmer nič alebo len máločo spoločné so sociálnymi normami, poukazuje na koncepciu, ktorá oddeľuje lásku od spravodlivosti (84). Niektorí dokonca začali podporovať myšlienku, že láska a inštitúcia sú natolko nezlučiteľné, že láska nemôže vyklíčiť a rozvíjať sa v takých vzťahoch, ktoré sa zakladajú na vzťahoch diktovaných spravodlivosťou. V takomto chápaní je nemožné vnímať, že láska je zdrojom záväzkov a že je schopná vytvoriť stabilné puto. Preto sa tvrdí, že lásku nemožno „zviazať“. Inštitúcia manželstva by v dôsledku toho bola „väzením“ lásky a manželská vernosť by bola otroctvom.

94. Je však pravda, že v medziľudských vzťahoch sa láska a spravodlivosť vzájomne vyžadujú až do tej miery, že sa v tom istom čase obe buď vzájomne potvrdzujú alebo popierajú. Spravodlivosť sa v prípade medziľudských vzťahov snaží dať každému, čo mu patrí, uznáva osobnú hodnotu blížneho ako bytosti, ktorá si zaslúži byť milovaná. Spravodlivosť oddelená od lásky podstupuje riziko, že sa stane neľudskou, formálnou či prázdnu. Zúži sa len na dovolávanie sa práv, ktoré napokon čoraz viac korešpondujú s jej vlastnými záujmami, bez toho, aby sa spájali aj s príslušnými povinnosťami. Ako pripomína Benedikt XVI.: „Je dôležité vyvolať novú reflexiu o tom, že práva predpokladajú určitý rámec povinností, bez ktorých by sa zmenili na svojvôľu“ (85).

95. Povaha a význam spravodlivosti sa nám začne vytrácať vo chvíli, keď sa naším východiskom stane čisto legalistická predstava o spravodlivosti. Ako keby to, čo je „správne“ záviselo výlučne od toho, ako v tej chvíli rozhodne autorita alebo väčšina a akoby legalnosť skutku bola jedinou zárukou toho, že je spravodlivý, bez ohľadu na samotnú jeho povahu. Takýmto spôsobom by sa morálka zredukovala na obyčajnú „politickú korektnosť,“ v zásade ovládanú straníckymi tlakmi s veľmi krátkym dosahom.

96. Manželská láska a inštitúcia manželstva sú skutočnosťami, ktoré nemôžeme vzájomne oddeľovať. Ak vo vzťahu tých, čo sa sobášia, chýba skutočná láska, tok ich života sa nemôže rozvinúť v súlade s ich dôstojnosťou ako osôb. A bez záruky inštitúcie by sloboda, vďaka ktorej sa jeden druhému odovzdávajú a vytvárajú vzťah, nezodpovedala pravde, nakoľko by

v nej chýbal záväzok vernosti, ktorý je absolútne nevyhnutnou podmienkou skutočnej lásky. Inštitúcia manželstva je pre manželskú lásku taká nevyhnutná, že bez nej láska nemôže jestvovať.

c) Manželstvo a rodina - podstatné prvky spoločného dobra

97. „Vytvorenie spravodlivého štátneho a spoločenského poriadku, prostredníctvom ktorého je každému dané to, čo mu patrí - pripomína Benedikt XVI. - je základná „politická úloha“ (86). Zodpovednosť za túto úlohu nesie vláda, lebo základom jej autority je služba spoločnému dobru (87). Bezpochyby každému z členov spoločnosti prináleží zodpovednosť prispievať k spoločnému dobru a starať sa oň. Každý by sa mal o to snažiť podľa svojich možností (88). No táto zodpovednosť prislúcha predovšetkým tým, čo v spoločnosti zastávajú vládne funkcie. Veľmi špecifickým spôsobom sa to týka sociálnych dobier, na ktorých stojí a padá existencia spoločnosti a jej rozvoj.

98. Spoločné dobro si ľudia často zamieňajú s distribúciou konzumných statkov. To sa deje vtedy, keď sa na spoločné dobro pozeráme z perspektívy „blahobytu“, ktorý sa často bez váhania stotožňuje s vlastnením týchto statkov. Úsilie o spoločné dobro by z tohto pohľadu spočívalo v zaobstaraní čo najväčšieho množstva konzumných statkov pre čo najväčší počet ľudí. Takýto úmysel je bezpochyby chvályhodný. No poskytuje príliš ochudobnenú a zjednodušenú predstavu o tom, čo je naozajstné spoločné dobro; ak sa takáto predstava nepopraví, znecitliví to morálne povedomie spoločnosti. Potom sa budú ťažšie vnímať také základné hodnoty ako sú: veľkodušná solidarita, čestnosť v obchodných vzťahoch a pod. pre život v spoločnosti; úcta k životu každej ľudskej bytosti, právo rodičov na slobodu pri výchove svojich detí a pod. v rodinnom živote. V mene „blahobytu“ sa hľadajú a presadzujú také postupy a spôsoby, ktoré by nahradili rozhodovanie osôb, keďže tie sa do istej miery považujú za „nedospelé“.

99. Naopak, opravdivé spoločné dobro vedie k „zasadzovaniu sa o realizáciu autentického integrálneho rozvoja, inšpirovaného hodnotami lásky v pravde“ (89). Práve z takejto perspektívy - no nielen z nej - učí Cirkev o manželstve a rodine, lebo dostatočne jasne ukazuje, aký nesmierne veľký je prínos rodiny k spoločnému dobru. „Cirkev nás učí, že máme rešpektovať a podporovať nádhernú skutočnosť nerozlučného manželstva medzi mužom a ženou, ktorá je zároveň počiatkom rodiny. Jednou z najväčších služieb, ktoré môžeme dnes preukázať spoločnému dobru a opravdivému rozvoju človeka i spoločnosti, ako aj najlepšou zárukou na zaistenie dôstojnosti, rovnosti a skutočnej slobody ľudskej osoby je uznanie a podpora tejto inštitúcie“ (90).

- Spoločenská podpora manželstva a rodiny

100. Manželstvo a rodina sú takými základnými dobrami pre spoločnosť, že okrem formálneho uznania si vyžadujú aj náležitú spoločenskú podporu. Sú to inštitúcie, ktoré svojou povahou budujú a udržiavajú vzťahy medzi členmi spoločnosti, a to nielen v časoch krízy a bezmocnosti, ako sú tie, ktoré dnes prežívame. Spolu s Benediktom XVI. potvrdzujeme, že „životné podmienky sa veľmi zmenili a zároveň nastal enormný pokrok v technickej, sociálnej a kultúrnej oblasti. Nemôžeme sa však uspokojiť len s takýmto pokrokom. Mal by ho bok po boku sprevádzať aj morálny pokrok: pozornosť voči rodine, jej ochrana a podpora. Veľkodušná a nerozlučná láska muža a ženy je totiž účinným rámcom a základom ľudského

života, počnúc jeho počatím, narodením, rozvojom až po jeho prirodzený koniec” (91).

101. Pokiaľ ide o podporu spoločného dobra, politická činnosť sa nemá zameriavať len na diskusie o ideologických návrhoch, ktoré sú do veľkej miery subjektívne, alebo na poskytovanie dávok určitým menšinám, pod nátlakom záujmových skupín. Jej cieľom by malo byť spoznať objektívne dobrá a usilovať sa o to, aby sa reálne odrazili v živote ľudí. Lebo nie všetky inštitúcie, ktoré sa zakladajú na pravde a dôstojnosti človeka, súčasne prinášajú spoločnosti v rovnakej miere aj ďalšie dobrá. V každom prípade je dôležité rozlišovať, v ktorých prípadoch je úloha, ktorú zohrávajú pri reálnom budovaní spoločnosti, prirodzená a transcendentná. Omyl v tomto smere môže vyvolať veľmi negatívne sociálne dôsledky pre život človeka (92).

102. Manželstvo inými slovami zväzok, ktorý sa navždy uzatvára medzi jedným mužom a jednou ženou a ktorý smeruje ku vzniku rodiny, prispieva k tomu, aby spoločnosť spoznala medzi ostatnými dobrami tie dôležitejšie napríklad dobro ľudského života ako takého; zásadnú rovnosť dôstojnosti muža i ženy, ich sexuálnu odlišnosť ako dobro a cestu k obohateniu a dozrievaniu osobnosti, atď. Všetko sú to dôležité dobrá a rozhodujúco spolupôsobia pri uskutočňovaní dobra človeka i spoločnosti. Tu by sme však chceli osobitne zdôrazniť prínos inštitúcie manželstva k pozdvihnutiu dôstojnosti ženy.

- Dôstojnosť muža a ženy

103. Manželstvo ako prirodzená inštitúcia si vyžaduje a zahŕňa rovnosť tých, ktorí sa sobášia. Ani muž nie je viac než žena, ani žena nie je menej ako muž. Hoci sú od seba odlišní, ako ľudské osoby majú tú istú dôstojnosť. Názor, ktorý by chcel ich odlišnosť poprieť, by zároveň popieral ich rovnosť, a tak by nepriamo stotožnil realizáciu mužskosti alebo ženskosti s napodobovaním toho druhého pohlavia, ktoré by tým uznával za vyššie. Ani svätý Pavol nepopiera spomínanú rovnosť manžela a manželky, keď hovorí o kresťanskom manželstve toto: „Ženy [nech sú podriadené] svojom mužom ako Pánovi [...] ako je Cirkev podriadená Kristovi, tak aj ženy mužom vo všetkom” (Ef 5, 22.24). Tieto slová však treba interpretovať správne. Krátko pred nimi totiž apoštol potvrdzuje, že obaja sa musia „podriaďovať jeden druhému v bázni pred Kristom” (Ef 5, 21). A na inom mieste tvrdí, že medzi pokrstenými „už niet muža a ženy, lebo všetci sú jeden v Ježišovi Kristovi” (Gal 3, 27 - 28). Táto vzájomná podriadenosť ženy voči mužovi a muža voči žene je pre manželskú lásku typická (93); platí aj pre lásku medzi Kristom a Cirkvou, na ktorej sa manželská láska sviatostným spôsobom podieľa.

104. Uznávať rovnakú dôstojnosť muža i ženy je antropologická požiadavka, no zároveň je to učenie Cirkvi. Nepopiera to však ich vzájomnú odlišnosť. Naopak, uznanie tejto odlišnosti je nesmierne potrebné. Je to jedna zo základných hodnôt zdravej spoločnosti. Lahko to uznáme, ak si uvedomíme, že úcta k mužovi ako takému, alebo k žene ako takej, je požiadavkou dôstojnosti každého pohlavia. Neoddeliteľnou súčasťou každej ľudskej osoby ako živej bytosti (94) je totiž byť mužom alebo byť ženou. Preto treba, okrem iného, uznať a podporovať úlohu ženy v spoločnosti, uznať bohatstvo ženského ducha pri utváraní tkaniva spoločnosti (95). Dnes však treba brániť aj poslanie muža ako manžela a otca v rámci manželstva a rodiny, pretože kultúrne vplyvy umožnili to, že v rozsiahlych legislatívnych oblastiach sa poškodzujú mužské práva. Ak by realizácia a osobné zdokonaľovanie ženy

spočívalo len v napodobovaní mužského vzoru a prispôsobovaní sa mu, viedlo by to k nenávratným stratám tak pre ženu, ako aj pre spoločnosť. Dôstojnosť ženy by tak závisela od niečoho takého premenlivého ako je akceptovanie jej práce v spoločenskom prostredí. V takomto rozvoji ženy by sa materstvo považovalo len za prekážku. A rovnako zahmlievanie identity muža ako manžela či otca by bolo nielen nespravodlivé, ale aj škodlivé pre samotné dobro rodín a celej spoločnosti.

- Rodina, škola ľudskosti

105. Ďalšie z veľkých dobier, ktorými rodina obohacuje spoločnosť, je jej príspevok k výchove nových občanov týkajúci sa ich vzťahu k základným hodnotám slobody, spravodlivosti a lásky. Tieto sú piliermi, na ktorých je možné budovať cestu vedúcu k spoločnému dobru. V rodine sa začína aj sa rozvíja tento výchovný ideál, pričom sa uskutočňuje vo vzťahu k rodine ako spoločenstvu osôb, čo nadmieru prispieva k hodnoteniu iných osôb v súlade s ich dôstojnosťou. Preto je rodina prvou školou socializácie a najvhodnejším prostriedkom nato, aby človek náležite vstúpil do spleti sociálnych vzťahov. V rodine sa deťom odovzdáva veľmi podstatná časť z ohromného množstva základných myšlienok, ktoré nazývame „tradícia“ (96). Ide o bohatstvo poznatkov prijímané ako isté vzácne dedičstvo, ktoré je však možné pochopiť v celej jeho hodnote len vtedy, ak je prijaté s vďakou (97).

106. Treba opäť energicky zdôrazniť, že rodina - ako špecifické spoločenstvo zložené z otca, matky a detí - predstavuje „sociálny kapitál“ najvyššieho významu, ktorý si vyžaduje politickú i kultúrnu podporu. To zodpovedá jednak realite, ktorá je nepopierateľná a predstavuje základné ľudské právo (98), a tiež požiadavke spoločnosti, ktorá si z veľkej časti cení dobre sformovanú rodinu ako jedno z základných dobier, ktoré treba chrániť. „Rodina je inštitúcia, ktorá sprostredkuje vzťah medzi jednotlivcom a spoločnosťou, a nič ju nemôže úplne nahradiť.“ (99)

d) Uznať odlišné - to je spravodlivosť, nie diskriminácia

107. Keďže manželstvo a rodina sú základnými inštitúciami, ktoré prispievajú k spoločnému dobru, legislatíva by mala prijímať také zákony, ktoré by podporovali ich existenciu a rozvoj. V prvom rade si to vyžaduje, aby prijímané opatrenia neprispievali k zahmlievaniu reality. Jazyk a terminológia nie sú neškodné. Keď odkazujú na prirodzené veci, ak sa v nich obsiahnutý zmysel umelo zmení alebo rozšíri, poškodí to aj realitu, ktorú použité termíny označujú. Je pravda, že legislatíva má upravovať vzťahy medzi občanmi, keďže predstavuje záruku sociálneho spolužitia. No k spravodlivosti patrí aj to, aby sa touto reguláciou neprekrúcala pravda a skutočnosť. S odlišnými vecami nemôžeme zaobchádzať, akoby boli rovnaké. Uznať rozdielnosť nie je diskrimináciou, ale je to spravodlivé. Rôznym veciam prislúchajú rôzne hodnoty a rôzne uznanie, rôzne povinnosti a rôzne práva.

108. Dominantná kultúra nemôže v konkrétnom momente uvažovať o manželstve a rodine a pritom byť motivovaná ktovieakými inými záujmami, len nie spoločným dobrom, lebo to skresľuje skutočnosť, o ktorú v legislatíve ide. O to menej, ak sa to týka opatrení, ktoré vydávajú authority na podnet istých nátlakových skupín, ktorých záujem je - zdá sa - zameraný výlučne na popieranie rozdielnosti. Niečo podobné sa stalo vo viacerých krajinách, kde sa pod zámienkou prekonávania starých diskriminačných spôsobov prijali také

legislatívne opatrenia, ktoré považujú za manželstvo aj rôzne formy spolužitia, ktoré nemajú nič spoločné s realitou, ktorú pod termínom manželstvo chápeme. Avšak zrovnoprávnenie manželstva s rôznymi typmi zväzkov, ako by bolo kompatibilné - v týchto prípadoch - s uznaním manželstva ako presne zadefinovanej inštitúcie, s jej charakteristikami.

- Španielska legislatíva o manželstve

109. Naproti tomu aktuálne platná legislatíva v Španielsku zašla ešte ďalej. Zákon z 1. júla 2005, ktorý modifikuje Občiansky zákonník vo veci práva na uzavretie manželstva, nanovo zadefinoval legislatívny koncept manželstva. Manželstvo prestalo byť inštitúciou spoločenstva života, spočívajúceho v spoločnom živote muža a ženy za účelom ich vzájomného zdokonaľovania a prokreácie, a zmenilo sa na inštitúciu afektívneho spolužitia medzi dvoma osobami, pričom každá strana môže toto spolužitie zrušiť v prípade, že prešli tri mesiace od formálnej dohody o „manželstve“, teda od doby, keď sa samotné spolužitie začalo (100). Manželstvo sa tak legislatívne zmenilo na zväzok dvoch ľubovoľných občanov, pre ktorých sa vyhradzuje termín „manželia“ alebo „manželskí partneri“ (101). Takto sa zaviedla „neslýchaná legislatívna definícia manželstva, vylučujúca akúkoľvek zmienku o odlišnosti medzi mužom a ženou“ (102). Veľmi príznačné je v tomto ohľade znenie právneho textu. Zmizli z neho totiž termíny „manžel“ a „manželka“, „muž“ a „žena“, „otec“ a „matka“. Španielski občania tak stratili právo na to, aby ich zákon výslovne uznával ako „manžela“ a „manželku“ a musia sa zapisovať do občianskeho registra ako „partner A“ alebo „partner B“ (103).

110. V hre však nie je len otázka terminológie. Ide o niečo oveľa hlbšie. Ide o zámer vybudovať taký model spoločnosti, ktorý by na základe predpokladaného úplného „oslobodenia“ nastolil domnelú rovnosť medzi všetkými občanmi. Táto by potlačila všetky „diskriminačné“ rozdiely medzi nimi, vrátane tých, ktoré vyplývajú zo stavu človeka ako mužskej a ženskej bytosti. Tento rozdiel, ktorý „rodová ideológia“ označuje za biologickú či machistickú (machizmus - hnutie, ktoré je opakom feminizmu, pozn. prekl.) kultúrnu nadštruktúru, by mal byť prekonaný novou konštrukciou človeka. Ľudská bytosť by sa sama, slobodne konštituovala prostredníctvom jednej alebo viacerých „sexuálnych alternatív“, ktoré by si v priebehu života vybrala a ktoré by mali byť rovnoprávne. V tomto duchu a týmto smerom sa uberajú aj dekréty týkajúce sa tzv. „občianskej výchovy“ (104).

111. Bez obáv z preháňania musíme s bolesťou konštatovať, že momentálne platné zákony v Španielsku neuznávajú a ani nechránia manželstvo v jeho špecifickosti (105). Sme svedkami deštrukcie manželstva legálnou cestou. Keďže sme si vedomí negatívnych dôsledkov, ktoré táto deštrukcia znamená pre spoločné dobro, musíme pozdvihnúť svoj hlas v prospech manželstva a jeho nového právneho uznania. Okrem toho pripomíname, že všetci, čo sme súčasťou spoločnosti, by sme mali brániť a podporovať manželstvo i náležité právne zaobchádzanie s ním.

- Zodpovednosť všetkých

112. Mali by sme lepšie spoznať základné princípy „rodovej ideológie“, ktorou je z veľkej časti inšpirovaná súčasná španielska legislatíva v oblasti manželstva. Keď lepšie spoznáme jej jazykové deformácie, môžeme na ne lepšie a adekvátnejšie reagovať. No predovšetkým bude potrebné zabezpečiť lepšiu a primeranejšiu formáciu ohľadom manželskej lásky,

manželstva a rodiny. Len takto dokážeme vzbudiť vo verejnosti presvedčenie, ktoré umožní ľuďom osobne sa angažovať v prospech spravodlivej právnej úpravy týkajúcej sa manželstva a rodiny. Rodina, farnosť, škola i masovokomunikačné prostriedky by sa mali venovať výchove v tejto oblasti.

113. Znova vyzývame našich politikov, aby brali vážne svoju zodpovednosť za túto sféru. Zdravý rozum nám hovorí, že v takej dôležitej veci musia všetci konať podľa svojho svedomia, nie podľa nejakej straníckej taktiky. Nik nemôže svojím hlasom podporiť platnosť takých zákonov, ktoré závažným spôsobom poškodzujú základné štruktúry spoločnosti (106). Obzvlášť katolíci - ako služobníci spoločného dobra - si musia uvedomovať, že by mali konať v súlade so svojou vierou (107).

114. Keď sa katolíci prostredníctvom svojich legislatívnych návrhov a podporou pri hlasovaní usilujú o prijatie takých zákonov, ktoré by boli v súlade s pravdou o ľudskej láske, nikomu nič nenariaďujú. Snažia sa len vniesť vlastnú vieru do spoločnosti, kde spolunažívajú rozličné viery a presvedčenia, čo sa niekedy zle chápe a interpretuje, s cieľom úmyselne zdiskreditovať ich aktivitu. Pritom sa len usilujú zdôvodniť svoje návrhy. Ak sa proti niečomu postaví, hoci pokojne a s rešpektom, napríklad proti niektorým návrhom, je to preto, že ich nepovažujú za prispievajúce k spoločnému dobru. Navyše to, čo navrhujú vo vzťahu k manželstvu a rodine, je spoločným dedičstvom zdravého rozumu spoločnosti. Teda nenavrhuje to preto, žeby to patrilo špecificky k ich náboženskému vyznaniu. Avšak je pravda, že s pomocou svetla viery, máme lepšie podmienky na to, aby sme spoznali pravdu o láske, než len samotným svetlom rozumu (108).

115. My biskupi povzbudzujeme všetkých, ale zvlášť veriacich katolíkov, aby sa zapájali do združení usilujúcich sa o podporu manželského a rodinného života. Veľkú radosť máme z toho, že sa v našej krajine živo rozvíjajú rodinné združenia. V poslednej dobe zohrávajú hlavnú úlohu isté sociálne sily a udalosti, ktoré práve vďaka stimulom zo strany týchto združení nadobúdajú veľký význam. Verejná moc by im mala venovať svoju pozornosť a chrániť ich záujmy. Je jej povinnosťou pomáhať a venovať pozornosť tým, ktorí sa usilujú o spoločné dobro. Pritom je nevyhnutné dobre rozlišovať skutočné rodinné združenia od menšinových nátlakových skupín, ktorým v nemalej miere vďačíme za to, že si aktuálna legislatíva protirečí so skutočnosťou, pokiaľ ide o ľudskú bytosť, čo škodí spoločnému dobru.

6. Za kultúru manželstva a rodiny

116. Napriek všetkým týmto ťažkostiam stále dúfame vo svetlo, ktoré žiari v ľudskom srdci a odráža trvalú prítomnosť Božieho tvorivého činu. Sami vo svojom srdci cítime, že nás toto svetlo prežaruje. Je to ten najväčší zázrak, ktorý dáva láske jej obdivuhodnú schopnosť šíriť sa. Každý človek sa ňou cíti priťahovaný a túži po tom, aby naplnila jeho vnútro (109), pretože táto skúsenosť patrí k pôvodnej štruktúre človeka. Preto ak sa hovorí o láske opravdivo a zmysluplne, vzbudí to nádej dokonca aj v srdciach sklamaných a ubolených ľudí. Nádej, v ktorej sa môžu cítiť opravdivo milovaní (110).

117. Láska sama osebe túži šíriť sa a rásť, tak ako svetlo, pre ktoré je typické, že žiari a šíri sa. Kresťanská láska sa však nešíri len ako svetelná žiara, ale zároveň aj ako mocný oheň zohrievajúci ľudským teplom každého nechráneného človeka. Je to láska, z ktorej prýšťa život, lebo sa rodí z okúsena plodnosti, ktorá nemá obdoby, plodnosti Otca, ktorý sýti všetko

živé dobrotami (porov. Ž 104, 28). Táto láska vyviera z milosti jeho Syna, Ježiša Krista, ktorou sme boli štedro zahrnutí, ako hovorí apoštol Pavol (porov. Ef 1, 8).

118. Ak máme ako kresťania zostať verní svojmu poslaniu, sme povinní nechať rásť tento prvotný dar, ktorého nám Boh udelil plným priehrštím. Cirkev v tomto smere koná ako matka, ktorá pripravuje vhodné miesto, domov, kde by dar života mohol dosiahnuť svoju plnosť. Takto volá svojich synov: „Kto chce žiť, má kde žiť i z čoho žiť. Nech sa priblíži, nech verí, nech sa začlení, aby bol oživený. Nech sa nevyhýba ústrojenstvu údov“ (111). Nádej, obsiahnutá v bezpodmienečnom Kristovom sebadarovaní, je pre Cirkev prvým podnetom k tomu, aby sa venovala úlohe, ktorá je v týchto dňoch z hľadiska výchovy najdôležitejšia, nádhernej úlohe naučiť milovať.

119. Cirkev sa prostredníctvom nej môže priblížiť ľuďom. Jej vlúdna blízkosť umožní odovzdať dôveru potrebnú pre otvorenie srdca a tiež pre plnšie prijatie Lásky, ktorá živí a udržuje cirkevné spoločenstvo. Celá Cirkev je zapojená do tejto úlohy (112) a musí využiť všetky možné prostriedky, aby oslovila čo najväčší počet ľudí. Preto sú pre Cirkev také potrebné rôzne inštitúcie a združenia, hlavne farské. V nich sa totiž lepšie ukazuje láskyplná starostlivosť Cirkvi, ako nám to poradil vo Valencii Benedikt XVI.: „Preto je veľmi dôležitá práca farností, rovnako ako práca rôznych cirkevných združení, ktoré sú povolané spolupracovať ako podporná sieť a pravá ruka Cirkvi na tom, aby rodiny rástli vo viere“ (113).

120. Pomoc rodinám môže byť „istotne mnohoraká a významná v rôznych oblastiach: psychologickej, medicínskej, právnej, morálnej, ekonomickej atď. Aby táto pomoc bola účinná, musí rátať so špecifickými službami, medzi ktoré patria: centrá zamerané na rodinu, formačné centrá pre prirodzené metódy poznania plodnosti, vedecké a výskumné inštitúty zaoberajúce sa manželstvom a rodinou, inštitúty bioetiky atď.

121. S týmto cieľom sa má - hlavne na diecéznej úrovni - podporiť vytvorenie takých inštitúcií, ktoré by boli s príslušnou kompetenciou a jasnou kresťanskou inšpiráciou pripravené pomáhať svojim poradenstvom pri prevencii a riešení problémov, ktoré sa pri pastorácii rodín vynárajú“ (114).

a) Afektívno-sexuálna výchova

122. Náležitá afektívno-sexuálna výchova si v prvom rade vyžaduje vzdelávanie celej kresťanskej komunity ohľadom evanjeliových základov manželstva a rodiny. Dobrá formácia je najlepší spôsob, ako sa naučíme odpovedať na problémy a otázky predkladané akoukoľvek ideológiou. Všetci kresťania by mali byť na základe svojej viery pripravení zodpovedne „sa obhájiť pred každým, kto ich vyzýva zdôvodniť nádej, ktorá je v nich“ (porov. 1 Pt 3, 15). Pritom im môže dobre poslúžiť Katechizmus Katolíckej cirkvi (115), či ďalšie relevantné dokumenty (116). V každom prípade budú potrebné také riešenia, ktoré sa usilujú o celkovú formáciu človeka. Len to je primeraný spôsob, ako človek odpovie a má odpovedať na svoje povolanie k láske.

123. Rodina je určite tým najvhodnejším miestom pre takúto výchovu a formáciu. Predovšetkým preto, že sa v nej rozvíjajú tie najdôležitejšie osobné a citové vzťahy medzi ľuďmi, ktoré sprostredkujú aj základné významy sexuality (117). Rodina je prvým nenahraditeľným subjektom formácie svojich členov. Preto jej môžu i musia pomáhať rôzne

štátne i cirkevné výchovno-vzdelávacie inštitúcie, no nikdy ju nesmú v tejto úlohe nahrádzať, ani zasahovať do jej práv a povinností. Okrem iných dokumentov sa o tom hovorí aj v Cirkevnom direktóriu pre pastoraáciu rodín (118). Je to o to naliehavejšie, ak si uvedomíme, že legislatívne opatrenia umožňujú štátu riadiť túto oblasť výchovy. Je tu totiž nemalé riziko, že podľahneme tomu, čo nám vnucuje spomínaná „rodová ideológia“.

124. Afektívno-sexuálna výchova by mala byť v súlade s dôstojnosťou ľudskej bytosti. Nemôže sa zredukovať len na biologické informácie o ľudskej sexualite. Rovnako nemôže spočívať len vo všeobecných usmerneniach týkajúcich sa správania a založených na momentálnych štatistikách. Takáto výchova by sa mala rozvíjať na základoch „primeranej antropológie“, ako prízvukoval blahoslavený Ján Pavol II. (119), a má spočívať v objasnení skúseností, ktoré každý človek prežíva a v ktorých nachádza zmysel svojho života. Tak sa vyhneme subjektivismu, ktorý vedie mladých k tomu, aby posudzovali svoje skutky len na základe prežívaných pocitov, čo ich do istej miery robí neschopnými budovať svoj život na trvalých čnostiach. Takáto výchova musí začať už v detstve a pokračovať aj v období pre-adolescencie. Výchovné inštitúcie musia na túto výchovu dohliadať, no vždy v úzkej spolupráci s rodičmi, ktorým táto úloha prináleží.

125. Odkrývanie pravdy a významu reči tela nám umožňuje lepšie rozpoznať prejavy opravdivej lásky a odlíšiť ich od tých nepravých. Pomôže nám to náležite oceniť význam plodnosti, bez rešpektovania ktorej nie sme schopní zodpovedne prijať svoju vlastnú sexualitu v jej význame pre celú osobu. Mladým sa tak otvára cesta postupného sebapoznávania prostredníctvom integrovania rozmerov ukrytých v samotnej sexualite, ako sú prirodzená náklonnosť, afektívna odpoveď, psychologická komplementarita a osobné rozhodnutie. Takto si začnú uvedomovať ten prenádherný dar sexuality a spolu s ním aj morálnu požiadavku prežívať ho celistvo. Z toho je hneď zrejmé, že nie je možná skutočná afektívno-sexuálna výchova bez výchovy k čistote (120).

126. Výchova takéhoto druhu si vyžaduje primerane pripravených ľudí, ktorí pomôžu pri formácii tých, čo sú priamejšie a bezprostrednejšie poverení touto úlohou. V každom prípade by mali byť katolícki rodičia veľmi pozorní, či sa pri takejto pomoci zachováva aj vernosť magistériu, cirkevnému spoločenstvu a vedeniu duchovnými pastiermi. Subkomisia Španielskej biskupskej konferencie pre rodinu a život by mala pripraviť vhodné materiály a programy, ktoré by sa pri tejto výchovnej úlohe mohli použiť.

b) Príprava na manželstvo

127. Okrem afektívno-sexuálnej výchovy (121) je nevyhnutné prehĺbiť a obnoviť aj predmanželskú prípravu. Na túto prípravu – ako nám pripomínal blahoslavený Ján Pavol II. – „by sme mali hľadiť ako na postupný a nepretržitý proces“, ktorý apoštolská exhortácia Familiaris consortio (66) rozdeľuje do troch stupňov: vzdialenej, blízkej a bezprostrednej prípravy.

128. Tieto stupne však priamo závisia od kresťanskej iniciácie, ktorá – inšpirovaná dávnym katechumenátom (122) – s Božou milosťou podporuje kresťanov, aby boli schopní prežívať svoje povolanie k láske ako nasledovanie Krista. Bez obnovenia kresťanskej iniciácie detí, adolescentov, mladých i dospelých, by príprava na manželstvo i samotný manželský život stratili solídny základ a oporu.

129. V našich diecézach v Španielsku nastal veľký pokrok, čo sa týka formácie pastoračných predmanželských a rodinných asistentov. Vďaka Bohu, máme pripravené dobré programy, aby sme pomohli rodičom a vychovávateľom pri afektívno-sexuálnej výchove a tiež programy bezprostrednej prípravy na manželstvo. Napriek tomu je ešte v tejto oblasti stále dosť nedostatkov.

130. Všeobecný pokles počtu uzavretých manželstiev a čoraz neskoršie uzatváranie sviatosti manželstva (priemerný vek prvého manželstva stúpol u mužov na 33,4 rokov a u žien na 31,2 rokov) (123) si bude vyžadovať hlbokú reštrukturalizáciu predmanželskej pastorácie. Zdá sa, že je potrebné sprevádzanie a rozlišovanie týkajúce sa povolania k manželskej láske. Mali by sa uprednostňovať také cesty šírenia viery, ktoré by brali do úvahy aj pastoráciu mladých a zakomponovali by aj kresťanské chápanie prežívania času pred manželstvom. Tieto nové prístupy a spôsoby pastorácie by sa mali konať podľa kľúča samotnej evanjelizácie a mali by sa rozvíjať ako cesta katechumenátu (124), ktorá by ukázala celok kresťanského života z perspektívy povolania k láske. Takto to naznačuje aj encyklika Familiaris consortio, keď hovorí o vzdialenej, ale aj blízkej príprave, ktoré by mali prebiehať „ako cesta viery, podobná katechumenátu“ (125).

131. Práve tento návrh bol zakomponovaný do Cirkevného direktória pre pastoráciu rodín v Španielsku (2003), v ktorom sme v súvislosti s prípravou na manželstvo vyzvali, aby sa „na spôsob ‚katechumenátu‘ naplánovala taká ‚cesta viery‘, na ktorej by sa postupne a stupňovito sprevádzali tí, čo sa pripravujú na manželstvo. V žiadnom prípade sa táto príprava nedá zredukovať len na odovzdanie právd viery, ale musí ísť o skutočnú a celkovú formáciu osôb, o ich ľudský rast, ktorý zahŕňa dozrievanie tak v ľudských čnostiach, ako aj vo viere, modlitbe, liturgickom živote, cirkevných a spoločenských povinnostiach a pod.“ (126)

132. Keďže si uvedomujeme závažnosť tejto témy, ako biskupi vyzývame všetkých kňazov i rodiny, aby trvali tak na obnove kresťanskej iniciácie, ako aj na obnove sprevádzania v rámci povolania na manželstvo. Oceňujeme úsilie tých, ktorí sú činní v pastorácii rodín, zakotvenej v primeranej antropológii – ako navrhoval blahoslavený Ján Pavol II. – čím obnovili prípravu na manželstvo (127).

- Nová evanjelizácia

133. Najlepšou odpoveďou na „rodovú ideológiu“ a aktuálnu krízu manželstva je „nová evanjelizácia“. Je dôležité, aby sme predkladali Krista ako cestu k životu a rozvíjaniu povolania k láske. Bez jeho milosti, bez sily Ducha Svätého sa úloha milovať javí ako nemožná. Preto potrebujeme nových evanjelizátorov, ktorí by svojím životom dosvedčovali, že Bohu nič nie je nemožné. Aj na tomto pastoračnom poli je veľmi potrebné „objaviť prvotný zápal, počiatočnú radosť z kresťanskej skúsenosti a nechať sa sprevádzať Kristom ako ‚emauzskí učeníci‘ v deň Paschy, aby jeho slová zahoreli v našich srdciach a lámanie chleba otvorilo naše oči pre kontempláciu jeho tváre“ (128).

134. Keď pripomíname tieto kľúčové skutočnosti, musíme predovšetkým zdôrazniť, že je potrebné sprevádzať ľudí pri objavovaní povolania k láske, poukázať na dôležitosť voľby budúceho manžela či manželky a naplánovať dlhšiu – najmä bezprostrednú či blízku – prípravu na manželstvo.

c) Spravodlivá a primeraná rodinná politika

135. Rodina je ako lampa, ktorej svetlo nemožno skryť pod mericu (porov. Mt 5, 15). Naopak, ono musí svietiť vo tmách a byť hnacím motorom sociability. Verejná moc musí preto umožniť rodine, aby bola tým, čím má byť, a „aby bola uznaná v svojej identite a prijatá vo svojej spoločenskej subjektivite“ (129). Takéto uznanie si však vyžaduje aj prepracovanú rodinnú politiku, dostatočne dotovanú ekonomickými prostriedkami. Na to narážal pápež Benedikt XVI. pri svojej návšteve Barcelony: „Cirkev sa neustále zasadzuje za primerané ekonomické a sociálne opatrenia, ktoré by žene umožnili, aby sa plne realizovala doma i v práci; a tiež za to, aby štát rozhodnejšie podporoval muža i ženu, ktorí uzatvárajú manželstvo a zakladajú si rodinu. Štát má tiež chrániť život detí ako niečo posvätné a nedotknuteľné, a to od okamihu počatia, vážiť si pôrodnosť, podporovať ju a uznávať ju po právnej, sociálnej a legislatívnej stránke.“ (130)

136. My španielski biskupi sme už skôr vydali všeobecné smernice ohľadom rodinnej politiky (131). No opätovne prízvukujeme, že je potrebné, aby táto politika bola spravodlivá a primeraná a to najmä v týchto časoch. Nielen preto, že momentálna ekonomická kríza môže veľmi tvrdo dopadnúť práve na rodiny, ale je dôležité, aby demografická politika vždy podporovala rast pôrodnosti (132). Deti sú totiž tým najdôležitejším prínosom pre rozvoj spoločnosti, a to si musí štát uvedomiť. Početnejšie rodiny s deťmi sa nemôžu cítiť znevýhodnené preto, že sa im zo strany verejnej moci nedostáva podpory. Ak v tejto sfére nenastane výrazná zmena, tak „demografická púšť“ v našej krajine zanedlho povedie k veľmi negatívnym dôsledkom pre náš sociálny i ekonomický systém.

137. Veľmi dôležité je podnecovať vhodnú rodinnú politiku, ktorá by umožňovala rodinám disponovať dostatočnou ekonomickou samostatnosťou, aby sa mohli rozvíjať. Musíme si uvedomiť, v akej nestálej situácii sa dnes nachádza značné množstvo rodín, kde sú často všetci členovia nezamestnaní, a tiež sklamanie toľkých mladých ľudí, ktorí sú pri zakladaní rodiny neúspešní pre nedostatok finančných zdrojov alebo preto, že prišli o možnosť dosiahnuť potrebnú ekonomickú nezávislosť. Tieto prekážky pociťujú najmä emigranti, z ktorých mnohí boli donútení pretrhnúť svoje rodinné zväzky. Rovnako to pociťujú aj ľudia, ktorí museli použiť rôzne právne prostriedky, aby konečne dosiahli vytúžené opätovné stretnutie celej rodiny.

138. Rodina sa často cíti osamelá hlavne v okamihoch, keď sa musí starať o tých svojich členov, ktorí sa dostali do rôznych ťažkostí. V rámci svojich možností by Cirkev chcela obnoviť svoje úsilie pri sprevádzaní rodín v takýchto situáciách. Súčasne sa chce angažovať za to, aby celá spoločnosť prispela a ponúkla týmto rodinám pomoc, aká im prináleží. Vládnci predstavitelia sú povinní predložiť jasnú politiku, ktorá by bola hnacím motorom oživenia rodinnej ekonomiky. Tá je prvotným „sociálnym kapitálom“ ktorejkoľvek spoločnosti. Bolo by nezodpovedné nerešpektovať túto výzvu, a malo by to vážne dôsledky pre celú spoločnosť.

d) Budovať „domov“ a mesto

139. Cirkev, „znalkyňa ľudstva“, spoľahlivo chráni a bráni formáciu rodiny, čím prispieva k dobru jednotlivcov i spoločnosti. Vybudovať „domov“, kde sa každý cíti byť milovaný pre to, aký je, kde má primeraný priestor, aby sa mohol rozvíjať ako osoba – to je sociálna úloha par

excellence. Osobitne v čoraz viac individualistickej spoločnosti, kde sa človek posudzuje podľa úžitku, ktorý prináša, nie podľa toho, čím je, ale čo má. Vôbec preto neudivuje, že veľmi často stretáme ľudí, ktorí sa cítia osamelí, hoci sú obklopení mnohými inými ľuďmi a majú k dispozícii nespočetné technické vymoženosti. Bez autentických medziludských vzťahov totiž nie sme schopní nájsť odpovede na hlboké túžby ľudského srdca (133) a koniec koncov ani odpovedať na povolanie k láske.

140. Tam, kde sa buduje takýto autentický ľudský „domov“, inak povedané rodina, v ktorej sa všetky vzťahy medzi jej členmi riadia zákonom nezištnosti, tam vzniká potreba otvoriť sa transcendentnu, ktoré so sebou prináša hlbší zmysel pre spoločenstvo (communio). (134) Nestačí len dobrá vôľa zo strany členov rodiny. Nestačí ani to, že sa stanovia čisto ľudské pravidlá alebo dohody. Je potrebné, aby boli obaja partneri otvorení – alebo aspoň nevzdorovali – voči vyššej inštancii, teda transcendentnu, ktoré im dáva zmysel. To potvrdzuje všeobecný názor ľudí, či dejiny kultúr a národov. To isté má na mysli Benedikt XVI., keď cituje Gaudího slová: „Chrám (je) jediná vec, ktorá je hodná reprezentovať cítenie ľudu, a náboženstvo je tá najvznešenejšia vec v človeku“ (135).

141. Privilegovaným prejavom lásky je naučiť sa správať k iným ľuďom ako k daru od Boha. To nám pomôže objaviť aj dôvod ich vyššej dôstojnosti: sú Božími deťmi (136). Súčasťou tejto úlohy, v ktorej má svoju vlastnú, špecifickú zodpovednosť kresťanská rodina, je výchova vo viere. No výchova bude opravdivá len vtedy, ak deťom vstúpí presvedčenie a čnosti, ktoré ich privedú k prežívaniu lásky. Tak sa z rodiny, ktorá predstavuje pre svojich členov „domov“, stáva zároveň aj „chrám“ pre nich i pre ostatných: „Chudobní musia vždy v chráme pocítiť prijatie, ktorým je kresťanská láska“ (137). Vziať na seba záväzok Božej lásky – to neznamená oddelovať sa od ľudskej spoločnosti. Naopak, tento záväzok nám dáva „dôvod pre život“: Láska, ktorá je väčšia než my sami, nás spasí. A toto poznanie obohacuje ľudské vzťahy.

Záver: Poslanie a svedectvo manželstva a rodiny

142. Cirkev ako „ľud života“ (138) ohlasuje a podporuje opravdivú ľudskú lásku a dobro života, ktorý je darom prijatým od Boha a ktorý svoju plnosť dosahuje v Ježišovi Kristovi. Preto Cirkev nemôže prestať hlásať evanjelium. To je centrálna úloha poslania, ktoré jej Pán zveril. Je to úloha, ktorá sa týka všetkých členov Cirkvi, hoci s odlišným stupňom zodpovednosti. Nikto v cirkevnom spoločenstve nemôže len tak „prežívať“ bez toho, aby sa o túto úlohu zaujímal. Všetci sme boli povolaní k láske. Všetci máme byť svedkami novej lásky, kvasu novej kultúry. Chceme tu citovať slová pápeža Benedikta XVI., ktoré – hoci v inej súvislosti – adresoval mladým na stretnutí v Madride, pri príležitosti Svetového dňa mládeže: „Odvzdávajte svojim blízkym radosť z viery. Svet potrebuje svedectvo o vašej viere, rozhodne potrebuje Boha“ (139). Uskutočniť tieto slová nie je len právo či povinnosť kresťanov. Láska a ľudský život – to sú hodnoty, ktoré sú základné a spoločné pre celé ľudstvo.

143. Evanjeliové ohlasovanie pravdy o ľudskej láske a o živote musí byť vytrvalé a musí sa uskutočňovať rôznymi spôsobmi. Ak si to situácia – napríklad tá dnešná – vyžaduje, môže ísť aj o verejné hlásanie. Náležité predkladanie posolstva, ktoré Cirkev hlása, si vyžaduje, aby si bola dokonale vedomá súčasných problémov i okolností, v ktorých žijeme. Ohlasovanie však

musí spočívať predovšetkým v pozitívnom svedectve o pravde a dobre ľudskej láske a ľudského života pre každého človeka i celú spoločnosť. V konečnom dôsledku ide aj o hlásanie dobrej zvesti o manželstve a rodine ako o hodnotách, ktoré sú dobrom pre celé ľudstvo. „Kristus potrebuje rodiny nato, aby svetu pripomenul dôstojnosť ľudskej lásky a krásu rodinného života.“ (140)

144. Hlásaním tejto pravdy o ľudskej láske a pravdy o živote by sme my španielski biskupi chceli prejaviť svoju hlbokú úctu voči všetkým – veriacim i neveriacim ľuďom –, ktorí neochvejne šíria túto pravdu. Ďakujeme Bohu za mnohé kresťanské rodiny, ktoré svojou radosťou a príkladnou vernosťou udržiavajú živú lásku, ktorá ich spája a robí z nich skutočnú „domácu cirkev“ a povzbudzujeme ich (141). Cítíme blízkosť voči tým mužom a ženám, ktorým sa rozpadlo manželstvo, ktorých láska bola zradená, ktorí strácajú nádej na šťastný a pokojný manželský život, alebo podstupujú násilie od tých, ktorí by im mali preukazovať pomoc, úctu a lásku. Svojou láskou a modlitbami sprevádzame tie rodiny, ktoré v týchto chvíľach trpia v dôsledku krízy, ktorou prechádzame, a sľubujeme, že zdvojnásobíme svoje úsilie, aby sa im poskytla každá možná pomoc. Na záver ešte povzbudzujeme mladých, ktorí sa s radosťou rozhodli prijať povolanie na manželský život, aby celú svoju nádej vkladali do Boha, ktorý je láska i život, a boli si istí, že vo svojom živote môžu rátať s jeho milosťou a neustálou prítomnosťou.

145. Panne Márii, Matke krásneho milovania, zverujeme všetky rodiny a dúfame, že nám od Syna vyprosí nové víno, ktoré by do nás vlialo novú túžbu milovať.

Madrid 26. apríla 2012

1) DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: pastorálna konštitúcia *Gaudium et spes*, Trnava : SSV, 1998, 47-52.

2) DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, Trnava : SSV, 1998, 41.

3) Pozitívnu správou je, že Rada Európy na svojom stretnutí 25. januára 2012 schválila rezolúciu (1859), ktorej záver znie: „Eutanázia, v zmysle zámerného usmrtenia – či už určitou činnosťou alebo jej zanedbaním – ľudskej bytosti, za účelom jej predpokladaného dobra, musí byť za každých okolností zakázaná“. A bližšie špecifikuje, že „v prípade pochybnosti musí rozhodnutie vždy vyznievať v prospech života a v prospech jeho predĺženia“.

4) Spomeňme aspoň niektoré zákony: Ústavný zákon č. 2/2010 z 3. marca o sexuálnom a reprodukčnom zdraví a o dobrovoľnom prerušení tehotenstva; Ústavný zákon č. 3/2007 z 22. marca o skutočnej rovnosti mužov a žien; Zákon 3/2007 z 15. marca usmerňujúci opravu registračnej položky týkajúcej sa pohlavia osôb, tento zákon sa nazýva aj zákonom rodovej identity; Zákon č. 13/2005 z 1. júla, ktorým sa modifikuje Občiansky zákonník vo veci práva na uzatvorenia manželstva, podľa neho manželstvo prestáva byť zväzkom muža a ženy, pretože uznáva „právo“ osôb rovnakého pohlavia na uzavretie civilného manželstva. Zákon č. 15/2005 z 8. júla, ktorým sa upravuje Občiansky zákonník a Zákon o občianskom súdnom konaní vo veci manželského odlúčenia a rozvodu, známy aj ako zákon „expresného rozvodu“ a iniciatíva Poslaneckej snemovne vo veci bezplatného poskytovania postkoitálnej tabletky.

Treba ešte spomenúť aj usmernenia ohľadne výchovy v školách v tejto oblasti.

- 5) Porov. BENEDIKT XVI.: encyklika Deus caritas est (25. 12. 2005). Trnava : SSV, 2006, 1.
- 6) Tamže, 10.
- 7) BENEDIKT XVI.: Príhovor na Pápežskom inštitúte Jána Pavla II. pre štúdium manželstva a rodiny (11. mája 2006).
- 8) Porov. SV. AUGUSTÍN: Vyznania. Bratislava : Lúč, 1997, 10, 20. 29.
- 9) JÁN PAVOL II.: apoštolská exhortácia Familiaris consortio (22. 11. 1981). Trnava : SSV 1993, 11. Porov. pastorálna konštitúcia Gaudium et spes, 24: „[...] človek – jediný tvor na zemi, ktorého Boh chcel pre neho samého – nemôže nájsť sám seba v plnej miere, iba ak v nezištnom sebaobetovaní“.
- 10) Porov. JÁN PAVOL II.: encyklika Veritatis splendor (6. 8. 1993). Trnava : SSV, 1994, 42-45; encyklika Fides et ratio (14. 9. 1998). Trnava : SSV 1998, 24-35.
- 11) Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: pastorálna konštitúcia Gaudium et spes, 22: „Tajomstvo človeka sa stáva naozaj jasným iba v tajomstve vteleného Slova“. Tým sa chce povedať, že kristológia je adekvátnou cestou autentickej teológie človeka stvoreného na Boží obraz; porov. JÁN PAVOL II.: encyklika Redemptor hominis (4. 3. 1979). Trnava : SSV, 1997, 7 a 9; porov. JÁN PAVOL II.: encyklika Evangelium vitae (25. 3. 1995). Trnava : SSV, 1995, 8.
- 12) Porov. JÁN PAVOL II.: encyklika Evangelium vitae, 2 a 29.
- 13) DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia Dei verbum. Trnava : SSV, 1998, 6.
- 14) BENEDIKT XVI.: encyklika Deus caritas est, 17.
- 15) Porov. JÁN PAVOL II.: Príhovor zo dňa 9. 1. 1980.
- 16) Katechizmus Katolíckej cirkvi. Trnava : SSV, 1998, 365: „Jednota duše a tela je taká hlboká, že dušu treba považovať za formu tela: to znamená, že vďaka duchovnej duši je telo, zložené z hmoty, ľudským a živým telom. Duch a hmota nie sú v človeku dve spojené prirodzenosti, ale ich spojenie vytvára jednu jedinú prirodzenosť.“
- 17) Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolská exhortácia Familiaris consortio, 11.
- 18) Ľudská sexualita je v tomto zmysle esenciálne odlišná od sexuality zvierat, lebo – vďaka ľudskej duši ako substanciálnej forme tela – je síce senzitívna, ale súčasne sa na nej podieľa aj racionalita. V človeku ako bytosti sú všetky rozmery a organické funkcie začlenené do celkovej jednoty. Všetko v ňom je ľudské. Na tejto úrovni, na úrovni bytia, nič z toho, čo prislúcha ľudskej bytosti sa nedá považovať za infrahumánne. Osobitne to platí – ak to tak môžeme povedať – o sexualite, čiže o rozmere, ktorý je viac než ktorýkoľvek iný implicitne duchovno-telesný. Preto je úplne nesprávne, ak sa ľudská sexualita považuje za porovnateľnú so sexualitou zvierat, alebo sa o nej uvažuje ako o rozmere, ktorý sa dá oddeliť od duchovnosti. V sexuálnom správaní človeka nemožno vidieť len výsledok nejakých fyziologických či biologických stimulov. Porov. JÁN PAVOL II.: encyklika Veritatis splendor, 48 a 50.
- 19) PÁPEŽSKÁ RADA PRE RODINU: Ľudská sexualita : pravda a poslanie (8. 12. 1995). Trnava : SSV, 1996, 3 a 10.
- 20) Tamže, 11.

- 21) JÁN PAVOL II.: Príhovor zo dňa 16. 1. 1980, 1.
- 22) JÁN PAVOL II.: Príhovor zo dňa 9. 1. 1980, 2.
- 23) JÁN PAVOL II.: Príhovor zo dňa 14. 11. 1979. Citované podľa BENEDIKT XVI.: Príhovor na stretnutí s rodinami vo Valencii (8. 7. 2006).
- 24) Porov. JÁN PAVOL II.: Príhovor zo dňa 14. 11. 1979, 2.
- 25) Porov. KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU: O ľudskej láske. Výchovné smernice. Náčrt sexuálnej výchovy (1. 11. 1983), 4. V tomto spoločenstve medzi osobami sú korene manželstva, ktoré Boh ustanovil od počiatku: Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolský list Gratissimam sane (2. 2. 1994). Trnava : SSV, 1994, 8; Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolský list Mulieris dignitatem (15. 8. 1988). Trnava : SSV, 1993, 6.
- 26) Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: pastorálna konštitúcia Gaudium et spes, 24.
- 27) JÁN PAVOL II.: apoštolská exhortácia Familiaris consortio, 11.
- 28) BENEDIKT XVI.: Deus caritas est, 2.
- 29) Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: pastorálna konštitúcia Gaudium et spes, 49; PAVOL VI.: encyklika Humanae vitae (25. 7. 1968). Trnava : SSV, 1993, 9.
- 30) JÁN PAVOL II.: apoštolská exhortácia Familiaris consortio, 19. Porov. Kódex kánonického práva. Trnava : SSV, 2001, kán. 1057 § 2.
- 31) JÁN PAVOL II.: apoštolská exhortácia Familiaris consortio, 19.
- 32) DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: pastorálna konštitúcia Gaudium et spes, 48.
- 33) Tamže, 17.
- 34) Porov. Ef 5, 28: „Kto miluje svoju manželku, miluje seba samého“.
- 35) Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolský list Gratissimam sane, 11-12.
- 36) BENEDIKT XVI.: Homília na modlitebnú vigíliu na Cuatro Vientos počas svetového stretnutia mladých (20. 8. 2011).
- 37) DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: konštitúcia Gaudium et spes, 49.
- 38) Španielska biskupská konferencia upozorňuje na hlboký „rozdiel medzi láskou a podobnými spôsobmi života, ktoré nedosahujú pravdu takejto odovzdanosti“, spomedzi nich menuje „partnerské zväzky“, „predmanželské vzťahy“ a pod. Porov. ŠPANIELSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: Rodina, svätyňa života a nádej pre dnešnú spoločnosť, 63-64.
- 39) PAVOL VI.: Humanae vitae, 9. Porov. Katechézy Jána Pavla II. na stredajších generálnych audienciách (11. 7. 1984 - 28. 11. 1984).
- 40) DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: pastorálna konštitúcia Gaudium et spes, 49.
- 41) JÁN PAVOL II.: apoštolská exhortácia Familiaris consortio, 11.
- 42) Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: pastorálna konštitúcia Gaudium et spes, 49; PAVOL VI.: encyklika Humanae vitae, 12: „Toto učenie sa zakladá na nerozlučnom spojení dvojakého významu manželského aktu, ktorý Boh určil a ktorý človek z vlastného podnetu nemôže rozbiť: je to význam spojitý a plodivý“.
- 43) ŠPANIELSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: pastoračná inštrukcia Rodina, svätyňa života a nádej pre spoločnosť (2001), 61.
- 44) JÁN PAVOL II.: apoštolská exhortácia Familiaris consortio, 29.
- 46) Porov. tamže, 19.
- 47) DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: pastorálna konštitúcia Gaudium et spes, 48; porov.

dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 57.

48) JÁN PAVOL II.: apoštolská exhortácia *Familiaris consortio*, 13.

49) DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: pastorálna konštitúcia *Gaudium et spes*, 48.

50) Porov. ŠPANIELSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: Rodina, svätyňa života a nádej pre spoločnosť, 53-54.

51) Porov. Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1606.

52) Tamže, 1608.

53) DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: *Gaudium et spes*, 49; porov. JÁN PAVOL II.: apoštolská exhortácia *Familiaris consortio*, 13.

54) ŠPANIELSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: Rodina, svätyňa života a nádej pre spoločnosť, 16.

55) Tamže, 31.

56) To hlavné, na čo chceme upozorniť, sa nachádza v týchto dokumentoch: ŠPANIELSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: Rodina, svätyňa života a nádej pre spoločnosť, 33-34; ŠPANIELSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: Cirkevné direktorium pre pastoračiu rodín v Španielsku, 11.

57) Myslí sa Alfred Kinsey (1892-1956) biológ, ktorý študoval sexuálne správanie človeka - pozn. prekl.

58) Porov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: List o spolupráci muža a ženy v Cirkvi a vo svete (31. 7. 2004), 2: „Telesná odlišnosť nazývaná pohlavie sa vníma minimálne, zatiaľ čo sa neustále zdôrazňuje a považuje za primárny onen striktné kultúrny rozmer človeka nazývaný rodóm.“

59) Porov. JÁN PAVOL II.: encyklika *Evangelium vitae*, 12.

60) Porov. STÁLA KOMISIA ŠPANIELSKEJ BISKUPSKEJ KONFERENCIE: Nové vyhlásenie ohľadom ústavného zákona o vzdelávaní (LOE) a jeho následkoch: profesori náboženstva a „občianskej výchovy“. (20. 6. 2007).

61) Porov. STÁLA KOMISIA ŠPANIELSKEJ BISKUPSKEJ KONFERENCIE: Vyhlásenie o predbežnom návrhu „Zákona o potrate“: útok na život tých, čo sa majú narodiť prekrútený na „právo“ (17. 6. 2009).

62) Pod termínom queer (slovensky kvír) sa ukrýva množstvo významov ako: výstredný, nezvyčajný, prapodivný, zvláštny, homosexuál. Ako sa vyslovil jeden teoretik kvíru: „Kvír je z hľadiska definície to, čo si protirečí so všetkým normálnym, správnym a dominantným...“ (Halperin) - pozn. prekl.

63) Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: pastorálna konštitúcia *Gaudium et spes*, 51.

64) Rozhodnutie Súdneho tribunálu (Gran Sala) z 18. októbra 2011. Rovnako je v tomto zmysle dobrou správou, že Parlamentné zhromaždenie Rady Európy na svojom zasadnutí 25. januára 2012 schválilo rezolúciu 1859 (z roku 2012) s názvom Ochrana práv a ľudskej dôstojnosti pri zvažovaní želaní vopred vyjadrených pacientmi. V súlade s touto rezolúciou „eutanázia, v zmysle zámerného usmrtenia - či už určitou činnosťou alebo jej zanedbaním - ľudskej bytosti, za účelom jej predpokladaného dobra, musí byť za každých okolností zakázaná“. Toto rozhodnutie ratifikuje aj predošlé uznesenia, ktoré prijala tá istá Rada, napríklad rezolúciu z 25. apríla 2005. V tejto forme naďalej zostáva v platnosti aj

odporúčanie 1418, ktoré obhajuje názor, že eutanázia porušuje Európsku dohodu o ľudských právach.

65) Navyše v tejto súvislosti sa to týka aj embryí pochádzajúcich z transplantovaného jadra (to je technika, ktorá je v Španielsku autorizovaná na základe zákona o asistovanej reprodukcií z roku 2006) a neoplodnených vajíčok, ktoré boli stimulované k tomu, aby sa delili a ďalej vyvíjali na základe partenogenézy.

66) Porov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: Úvahy o návrhoch na právne uznanie zväzkov medzi homosexuálnymi osobami. Porov. PÁPEŽSKÁ RADA PRE RODINU: List o právach rodiny (22. 10. 1983).

67) Porov. ŠPANIELSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: Katolícka škola, návrh zo strany Cirkvi v Španielsku ohľadne vzdelávania v 21. storočí (27. 4. 2007).

68) Porov. Katechizmus Katolíckej cirkvi, 2357-2359.

69) „Osobitná náklonnosť, ktorou sa človek cíti byť priťahovaný k rovnakému pohlaviu síce ešte nie je hriech, predstavuje však viac či menej silnú tendenciu k správaniu, ktoré sa klasifikuje z hľadiska morálky ako vnútorne zlé. Z tohto dôvodu sa samotná náklonnosť musí považovať za objektívne nezriadenú“: KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: List o pastoračnej starostlivosti o homosexuálne osoby (1. 10. 1986), 3.

70) Sexuálne skutky medzi osobami rovnakého pohlavia „sú svojou vnútornou povahou nezriadené“. Sú proti prirodzenému zákonu. Zatvárajú totiž pohlavný úkon pred darom života. Nevychádzajú z potreby opravdivého afektívneho a sexuálneho dopĺňania sa. V nijakom prípade ich nemožno schvalovať. Katechizmus Katolíckej cirkvi, 2357. Porov. JÁN PAVOL II.: encyklika Veritatis splendor, 49.

71) Porov. Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1735, 1749-1756, 1860.

72) Katechizmus Katolíckej cirkvi, 2358; „Sexuálny sklon nepredstavuje nejakú kvalitu, ktorá by bola porovnateľná s rasou, etnickým pôvodom a pod., a vzhľadom na ktorú hovoríme o zákaze diskriminácie. Na rozdiel od týchto kvalít, homosexuálny sklon je objektívne nezriadený (porov. List, b. 3) a znamená morálny problém“. In: KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: Niektoré úvahy ohľadom Odpovede na legislatívny návrh týkajúci sa diskriminácie homosexuálnych osôb (23. 7. 1992), 10. Porov. tamže, 11-16.

73) KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: deklarácia Persona humana (29. 12. 1975), 8.

74) KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: List ohľadom pastoračnej starostlivosti o homosexuálne osoby, 17. - „V mnohých prípadoch, najmä kým sa uskutočňovanie homosexuálnych úkonov ešte neštrukturalizovalo, dá sa pomôcť vhodnou liečbou“. In: PÁPEŽSKÁ RADA PRE RODINU: Ľudská sexualita : pravda a poslanie. Trnava : SSV, 1996, 104. „Rodičia, keď spozorujú u detí v detskom veku alebo počas dospievania takýto sklon alebo s tým súvisiace správanie, nech vyhľadajú pomoc u kvalifikovaných odborníkov, aby im poskytli všetku možnú pomoc“. In: tamže.

75) JÁN PAVOL II.: apoštolská exhortácia Familiaris consortio, 11.

76) BENEDIKT XVI.: Príhovor pri otvorení Cirkevného zhromaždenia Rímskej diecézy (6. 6. 2005).

77) BENEDIKT XVI.: Príhovor pri príležitosti 25. výročia založenia Pápežského inštitútu Jána Pavla II. pre štúdium manželstva a rodiny (11. 5. 2006).

- 78) Tamže.
- 79) Tamže.
- 80) BENEDIKT XVI.: encyklika Caritas in veritate. Trnava : SSV, 2008, 2.
- 81) Porov. ŠPANIELSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: pastoračná inštrukcia Teológia a sekularizácia v Španielsku. Štyridsať rokov po ukončení Druhého vatikánskeho koncilu (30. 3.2006), 63. Porov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: Nóta o znehodnocovaní sexuality v súvislosti s istými interpretáciami knihy Luce del mondo (22.12.2010).
- 82) Porov. JÁN PAVOL II.: encyklika Veritatis splendor (6. 8. 1993), 74-75.
- 83) ŠPANIELSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: Morálne usmernenia vzhľadom na súčasnú situáciu v Španielsku (23. 9. 2006), 52.
- 84) Porov. BENEDIKT XVI.: encyklika Deus caritas est, 26-29.
- 85) BENEDIKT XVI.: encyklika Caritas in veritate, 43.
- 86) BENEDIKT XVI.: encyklika Deus caritas est, 28.
- 87) Porov. BENEDIKT XVI.: encyklika Caritas in veritate, 36: „Musí byť zameraná na dosahovanie spoločného dobra, o ktoré sa má starať aj a predovšetkým politická moc.“
- 88) Porov. JÁN PAVOL II. apoštolská exhortácia Christifideles laici (30. 12. 1988). Bratislava : Lúč 1990, 42.
- 89) BENEDIKT XVI.: encyklika Caritas in veritate, 67.
- 90) BENEDIKT XVI.: Homília počas stretnutia s rodinami vo Valencii (9. 7. 2006).
- 91) BENEDIKT XVI.: Homília pri posviacke chrámu zmierenia Sagrada Família (7. 9. 2010).
- 92) Porov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: Úvahy o návrhoch na právne uznanie zväzkov medzi homosexuálnymi osobami, 9: „Keďže manželské páry plnia pri zabezpečovaní pokračovania ďalších generácií dôležitú úlohu, nachádzajú sa v centre spoločenského záujmu a občianske právo im priznáva status inštitúcie. Homosexuálne zväzky si však nevyžadujú osobitnú pozornosť zo strany právneho poriadku, lebo túto úlohu v prospech spoločnosti neplnia“.
- 93) Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolská exhortácia Mulieris dignitatem, 24.
- 94) Porov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: List o spolupráci muža a ženy v Cirkvi a vo svete, 5: „Cieľom toho je umožniť, aby sa Adamov život nezmenil len na neplodný zápas, ktorý by bol napokon pre neho samého smrteľný. Bolo potrebné, aby vstúpil do vzťahu s iným stvorením na jeho úrovni. Len žena, stvorená z toho istého ‚tela‘ a vtiahnutá do rovnakého tajomstva dáva životu muža budúcnosť. A to sa ukazuje aj na ontologickej rovine, v takom zmysle, že stvorením ženy charakterizuje Boh každú ľudskú bytosť ako vzťahovú.“
- 95) Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolská exhortácia Familiaris consortio, 23. JÁN PAVOL II.: apoštolský list Mulieris dignitatem, 22: „Biblia nás presvedča o tom, že nemôže jestvovať náležité vysvetlenie človeka, čiže toho, čo je ‚ľudské‘, bez patričného ohľadu na to, čo je ‚ženské‘“.
- 96) Takto to spomenul BENEDIKT XVI. v Homílii počas stretnutia s rodinami vo Valencii: „Rodina sa javí ako spoločenstvo generácií a záruka dedenia tradícií“.
- 97) Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolský list Gratissimam sane, 15.
- 98) KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: List o spolupráci muža a ženy v Cirkvi a vo svete, 5.

99) BENEDIKT XVI.: Homília počas stretnutia s rodinami vo Valencii.

100) Tento spôsob anulácie nového „manželstva“ sa nazýva „expresný rozvod“ a upravuje ho Zákon č. 15 z 8. júla 2005, ktorým sa modifikuje Občiansky zákonník a Zákon o občianskom súdnom procese vo veci odlúčenia či rozvodu manželov.

101) Dôvodiaca správa II. Zákona č. 13 z 1. júla 2005, ktorým sa modifikuje Občiansky zákonník vo veci práva na uzavretie manželstva, to vysvetľuje takto: „Dosiaľ používané termíny manžel a manželka sa nahrádzajú termínmi manželia alebo manželskí partneri. Na základe novej redakcie čl. 44 Občianskeho zákonníka sa právne poňatie manžela či partnera vymedzuje tak, že ide o osobu zosobášenú s inou osobou, pričom nezáleží na tom, či obe osoby sú toho istého alebo odlišného pohlavia.“

102) ŠPANIELSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: Morálne usmernenia ohľadom súčasnej situácie v Španielsku, 18.

103) To všetko znamená, že výchova detí a mladých ako prípadných budúcich „manželov“ či „manžieliek“ taktiež už nie je výslovne chránená zákonom, ktorý bol úmyselne vyčistený od týchto termínov.

104) Porov. STÁLA KOMISIA ŠPANIELSKEJ BISKUPSKEJ KONFERENCIE: Nové vyhlásenie o ústavnom zákone o vzdelaní (LOE) a jeho následkoch : profesori náboženstva a „občianskej výchovy“.

105) ŠPANIELSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: Morálne orientácie vzhľadom na súčasnú situáciu v Španielsku, 41.

106) Stálo by za úvahu, či zákony s takým presahom, ako bolo vyššie spomenuté, ktoré sú schopné nanovo definovať inštitúciu manželstva a vyradiť ju z nášho právneho systému, mohli prejsť aj napriek hlasu Senátu, dokonca s minimálnym rozdielom hlasov v Kongrese a pri protichodnom či kritickom názore relevantných inštitúcií štátu. Je azda inštitúcia manželstva menej dôležitá než určité aspekty ústavného poriadku, na modifikáciu ktorých sa vyžaduje - a to právom - kvalifikovaný politický a sociálny konsenzus?

107) Porov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: Nóta o niektorých otázkach týkajúcich sa úlohy a správania katolíkov v politickom živote (24. 11. 2002), 4: „Je nevyhnutné dodať, že kresťanské, správne formované svedomie nikomu nedovoľuje podporiť svojím hlasom realizáciu takého politického programu alebo schválenie jednotlivého zákona, ktorý by obsahoval alternatívne alebo protirečiacie návrhy voči základným obsahom viery a morálky (...) Musí sa naďalej chrániť a podporovať rodina založená na monogamnom manželstve medzi osobami odlišného pohlavia a chránená vo svojej jednote a stabilite zoči-voči dnešným zákonom o rozvode. Nemožno legislatívne zrovnoprávniť manželstvo s inými formami spolujitia, ani tieto nemôžu dosiahnuť, ako také, právne uznanie“. Aktuálna legislatíva o manželstve platná v Španielsku prekračuje všetky tieto možnosti, ktoré zobrala do úvahy Kongregácia.

108) Porov. BENEDIKT XVI.: Caritas in veritate, 30: „Požiadavky lásky neprotirečia požiadavkám rozumu. Ľudské poznanie je nedostatočné a závery vied samy nemôžu ukázať cestu k integrálnemu rozvoju človeka. Stále je potrebné vydávať sa oným ‚ďalej za‘: vyžaduje si to láska v pravde. Ísť ‚ponad‘ však nikdy neznamená nebrať do úvahy závery rozumu, ani odporovať jeho výsledkom. Neexistuje najskôr inteligencia a potom láska: jestvuje láska plná

inteligencie a inteligencia plná lásky“. Toto spojenie citoval Benedikt XVI. ešte raz: Príhovor pri stretnutí s mladými profesormi v kláštore Escorial (19. 8. 2011).

109) Porov. BENEDIKT XVI.: encyklika Deus caritas est, 4.

110) Porov. BENEDIKT XVI.: encyklika Spe salvi. Trnava : SSV 2008, 3.

111) SV. AUGUSTÍN: In Iohannis evangelium tractatus 26, 13 (CCL 36, 266) [citované aj v JÁN PAVOL II.: encyklika Veritatis splendor, 119].

112) Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolská exhortácia Familiaris consortio, 70-76.

113) BENEDIKT XVI.: Príhovor na vigíliu svetového stretnutia rodín (8. 7. 2006).

114) ŠPANIELSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: Cirkevné direktorium pre pastoračiu rodín v Španielsku, 275.

115) Porov. Katechizmus Katolíckej cirkvi, 2331-2400.

116) Minimálne tieto: PÁPEŽSKÁ RADA IUSTITIA ET PAX: Kompendium sociálneho učenia Cirkvi či dokument PÁPEŽSKÁ RADA PRE RODINU: Lexikón nejasných a sporných termínov o rodine, živote a etických otázkach (2004).

117) Porov. ŠPANIELSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: Cirkevné direktorium pre pastoračiu rodín v Španielsku, 70 a 91.

118) Porov. ŠPANIELSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: Cirkevné direktorium pre pastoračiu rodín v Španielsku, 93: „Je bezpodmienečne potrebné, aby rodičov pri ich úlohe podporili a pomohli im všetky katolícke školy tým, že pod patronátom biskupa pripravia afektívno-sexuálny vzdelávací program, ktorý bude vychádzať z dostatočne potvrdených metód. Diecézna komisia pre rodinnú pastoračiu má pripraviť odborníkov v tejto oblasti“.

119) Porov. JÁN PAVOL: Katechézy (2. 4. 1980), 3-6.

120) Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolská exhortácia Familiaris consortio, 37. Hovorí o čistote ako o čnosti, „ktorá napomáha opravdivý rozvoj osoby k zrelosti, aby si vážila a rozvíjala ‚manželský význam‘ tela“; porov. KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU: O ľudskej láske. Výchovné smernice. Náčrt sexuálnej výchovy, 90-93.

121) Porov. PÁPEŽSKÁ RADA PRE RODINU: Ľudská sexualita : pravda a poslanie. Trnava : SSV, 1996. Porov. KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU: O ľudskej láske. Výchovné smernice. Náčrt sexuálnej výchovy.

122) Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: konštitúcia Sacrosanctum concilium. Trnava : SSV 1998, 64.

123) Národný štatistický úrad (INE): Správa z prieskumu konaného dňa 18. 1. 2012 (uverejnená 13. 3. 2012) k dispozícii na stránke: <http://www.ine.es/prensa/np697.pdf>

124) Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolská exhortácia Familiaris consortio, 66.

125) Tamže.

126) Porov. 81. PLENÁRNE ZASADANIE ŠPANIELSKEJ BISKUPSKEJ KONFERENCIE: Cirkevné direktorium pre pastoračiu rodín v Španielsku, 109.

127) Porov. JÁN PAVOL II.: Katechézy o láske človeka (r. 1979-1984).

128) BENEDIKT XVI.: Príhovor na stretnutí s portugalskými biskupmi v konferenčnej sále Casa Nuestra Señora del Carmen (vo Fatime, 13. 5.2010).

129) JÁN PAVOL II.: apoštolský list Gratissimam sane, 17.

130) BENEDIKT XVI.: Homília pri posviacke chrámu zmierenia Sagrada Família (7. 11.

2010).

131) Porov. ŠPANIELSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: Rodina, svätýňa života a nádej pre spoločnosť, 147-164.

132) Porov. BENEDIKT XVI.: encyklika Caritas in veritate, 44.

133) Porov. BENEDIKT XVI.: encyklika Spe salvi, 37.

134) Porov. BENEDIKT XVI.: encyklika Caritas in veritate, 11: „Okrem toho si takýto rozvoj vyžaduje transcendentnú víziu človeka, potrebuje Boha.“

135) BENEDIKT XVI.: Homília pri posviacke chrámu zmierenia Sagrada Família (7. 11. 2010).

136) Porov. BENEDIKT XVI.: encyklika Caritas in veritate, 75.

137) BENEDIKT XVI.: Príhovor na Anjel Pána v chráme Sagrada Familia (7. 11. 2010).

138) Porov. JÁN PAVOL II.: encyklika Evangelium vitae, 78-79.

139) BENEDIKT XVI.: Homília pri slávení svätej omše na Svetovom dni mládeže na letisku Cuatro Vientos (21. 8. 2011).

140) BENEDIKT XVI.: Príhovor na vigílii v Hyde Parku (18. 9. 2010).

141) Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia Lumen gentium, 11; podobne aj dekrét Apostolicam actuositatem. Trnava : SSV 1998, 11.